

ŽIVLJENJE IN SVET

17.

LJUBLJANA,
21. APRILA
1935
KNJIGA 17.

ILUSTROVAN TEDENSKI OBZORNIK

UPRAVA IN UREDNIŠTVO V LJUBLJANI, KNAFLJEVA ULICA STEVILKA 6
CENA POSAMEZNI STEVILKI DIN 2 * POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

ŽIVLJENJE IN SVET — ilustrovan tedenski obzornik

Izhaja ob nedeljah ter stane na leto (dve knjigi) 80 Din, za pol leta (ena knjiga) 40 Din, za četrť leta 20 Din, mesečno 8 Din. Posamezni zvezki se dobivajo po 2 Din

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA: četrťletno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA mesečno 4 franke. ČESKOSLOVAŠKA mesečno 6 kron. AVSTRIJA mesečno 1 šiling. AMERIKA IN OSTALO INOZEMSTVO letno 1½ dolarja

UREDNIŠTVO IN UPRAVA v Ljubljani, Knaflijeva ulica 6
TELEFON ŠT. 3122, 3123, 3124, 3125, 3126. ŠT. HISNEGA TELEFONA 905

UREDNIŠTVO NAČELNO NE VREČA ROKOPISOV

UREDNIK IVAN PODRZAJ

VSEBINA ŠT. 17:

Primarij dr. Mirko Černič: STEBRI SODOBNE KIRURGIJE (8) — VELIKA BUDNICA NARAVE (Po razpravi dr. V. Dietricha - nj) — IZUM INŽENJERJA HIRAMA — Dr. Vladimir Travner: PREDHODNIK DANAŠNJEGA SOCIJALIZMA IN KOMUNIZMA - SVETNIK — STROJ ZA GLASOVANJE — KRALJ SALOMON IN KRALJICA SABA — DRUGA STOLETNICA J. L. RAKOČZIJA — Dr. Anton Debeljak: PO SINJI ADRLJI (17) — »HERKULOVO« DELO ZNANOSTI (Po dr. H. Behrendu - nj) — Rudolf Kresal: MLEJNIKOVO SPOZNAVANJE (2) — Essad beg: ZAROTA ZOPER SVET (17) — NOVOST PRI FILMU — Anton Kappus: KOZAREVO — ZAPISKI (Nova domneva o germanskem imenu - T. G.) — KADILCI CIGAR NA HOLANDSKEM — DOLGOST ŽIVLJENJA NEKDAJ IN ZDAJ — IZ LITERARNEGA SVETA (A. Hifzi Bjelevac: Zidanje srečnog doma - A. Debeljak — Anglo-ruski slojstveni stild - n — Nove publikacije) — NAŠ JEZIK (Prekmurske pesmi - Vilko Novak) — NIPONSKI KOVAČI — CLOVEK IN DOM — Na platnicah: HUMOR — KRIZALJKA (Crassus) — KAZEN ZA MORILCA

Slika na ovitku: IRMGARD WITZLEBEN: »PONOS«

Naslovná slika: GEO TYROLLER: »VELIKONOČNO JUTRO« (lesorez)—

V prihodnjih zvezkih »ŽIVLJENJA IN SVETA« bodo izšli razen že naznanjenih naslednji prispevki:

Dr. Vlad. Travner: Maimonides — Starost svetovja — Živi organizmi niso stroji — Ptičje zibelke — Ali so deževniki inteligentni? — Plinska vojna 500 let pred našim štetjem i. dr.

V leposlovnem delu bo izšel v prihodnjem zvezku prispevek dr. Iva Šorlija: Na klavniškem dvorišču (črtica iz vojne dobe).

IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA
V LJUBLJANI — NJEN PREDSTAVNIK FRAN JEZERSEK

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 17.

V LJUBLJANI, 21. APRILA 1935.

KNJIGA 17

GEO TYROLLER.

VELIKONOČNO JUTRO (lesorez).

STEBRI SODOBNE KIRURGIJE

Primarij DR. MIRKO ČERNIČ

N A D A L J E V A N J E

Bistvo Schleichove metode je bilo spoznanje, da je prepojitvev tkiva na prvi mah skeleča zaradi razdraženja celic, takoj nato pa omrtvičujoča — na drugi strani pa, da se dadó kokain in druga mrtvičila neznansko dvigniti v svojem učinku, če se jim pri-dene 0.5 % solne raztopine, zaradi česa je treba za brezbolečnost neprimer-no manj kokaina, ki je sicer hud strup. Za Schleichom so drugi v svojem delu izdelali načine, kje in kako je najboljše, da s. taka raztopina vbrizga.

Kakor je razvidno iz črteža, se vleče iz lobanje od možgan skozi votlino hrbtenice tja doli do kosti križnice hrbtni mozeg. Iz njega, nalik vejam na steblo, potekajo povsma živcev skozi line med posameznimi vretenci, se prepletajo med seboj, se razprezajo po organih ter končujejo v tkivu in stanicah.

V možganih je centrala, pošiljajoča svoje vode skozi hrbtni mozeg v organe. Če možgane omamimo in s tem izločimo njihovo občutljivost, tedaj je jasno, da so organi brez bolečin. Ta način omame ali narkoze smo opisali zgoraj, in smatra se, da je bil njen glavni spočetnik Jackson v Ameriki.

Schleich je zagrabil zadevo na drugem koncu, na skrajnih odtenkih: v tkivu in celicah.

Če pogledamo na črtežu palec na roki, spoznamo, da ga lahko omrtvičimo s tem, da prepojimo njegovo tkivo, t. j. prepojitveno omrtvičenje ali (mednarodno) lokalna anestezija (nebolečnost na kraju samem). Že iz črteža samega pa se nam na mah pokaže Kolumbovo jajce: povsesemsko omrtvičenje t. j. prekinitvev občutnosti v povsmu onega živca, ki ima palec v svoji oblasti — palčnega živca ga hočemo označiti za našo rabo.

Tako smo dobili dve torišči, prav za prav kar tri, na katerih so mogli operaterji povzročiti nebolečnost: z omamo možgan ali narkozo so napravili vse telo neboleče, brezčutno, nezavestno; s prepojitvijo organa samega so dosegli nebolečnost na kraju operacije, kar je popolnoma zadostovalo, če se je imela izvršiti operacija samo tu, imajoča ob-

enem to dobro, da je bil bolnik pri polni zavesti in ni bilo nevarnosti za srčni in dihalni center, na katere vplivajo mamila neugodno. En korak dalje, v bistvu pa isto, je bilo povsesemsko omrtvičenje v živcu višje zgoraj, ki je bilo prav tako nenevarno kot prepojitveno, samó da je zahtevalo več brizgalne večšine, ki se je ravnala po anatomski zgradnji organov.

Če prav dobro pregledamo črtež možgan, hrbtne mozga in živcev še enkrat, se nam po vsem tem, kar smo dosedaj zvedeli, pritaklja pred oči še eno Kolumbovo jajce: prekinitvev občutljivo-sti v hrbtnem mozgu samem.

In res! 24. avgusta 1898 je berlinski kirurg Bier dal vbrizgati najprej sebi, potem svojemu asistentu Hildebrandtu kokainovo raztopino v hrbtni mozeg in sicer med ledna vretenca, ter je pri tem dognal, da so postali vsi trebušni organi nižje od popka z nogami vred neboleči in hromi. To je bil začetek omrtvičenja hrbtne mozga ali lumbalne anestezije, ki nam danes tako izvrstno služi pri vseh operacijah na organih v spodnjem delu trebuha in na nogah, zlasti pri tistih bolnikih, katerih srce, jetra in obisti so že več ali manj izrabljeni, bodisi od bolezni, bodisi zaradi starosti. Ta način omrtvičenja povzroča popolno nebolečnost in ohromelost vsega spodnjega dela telesa za eno do dve uri. Med tem je mogoče izvršiti najrazličnejše operacije na teh organih, kakor na primer amputacije nog pri težkih poškodbah bodisi zaradi zmečkanja ali okužbe, bodisi pri starih zaradi starostnega ali sladkornega prisada; potlej vse operacije na moških in ženskih spolovilih s porodniškimi operacijami vred; operacije na danki in debelem črevesu; operacije kil, slepiča, celó žolčnega mehurja in žolčnih vodov.

Omrtvičenje hrbtne mozga, oziroma iz njega izviraajočih živcev je spet razširilo možnost operacije tudi na take bolnike, kjer je omama prenevarna in je prepojitvena omrtvičenost po Schleichovem načrtu iz kateregakoli vzroka nemogoča.

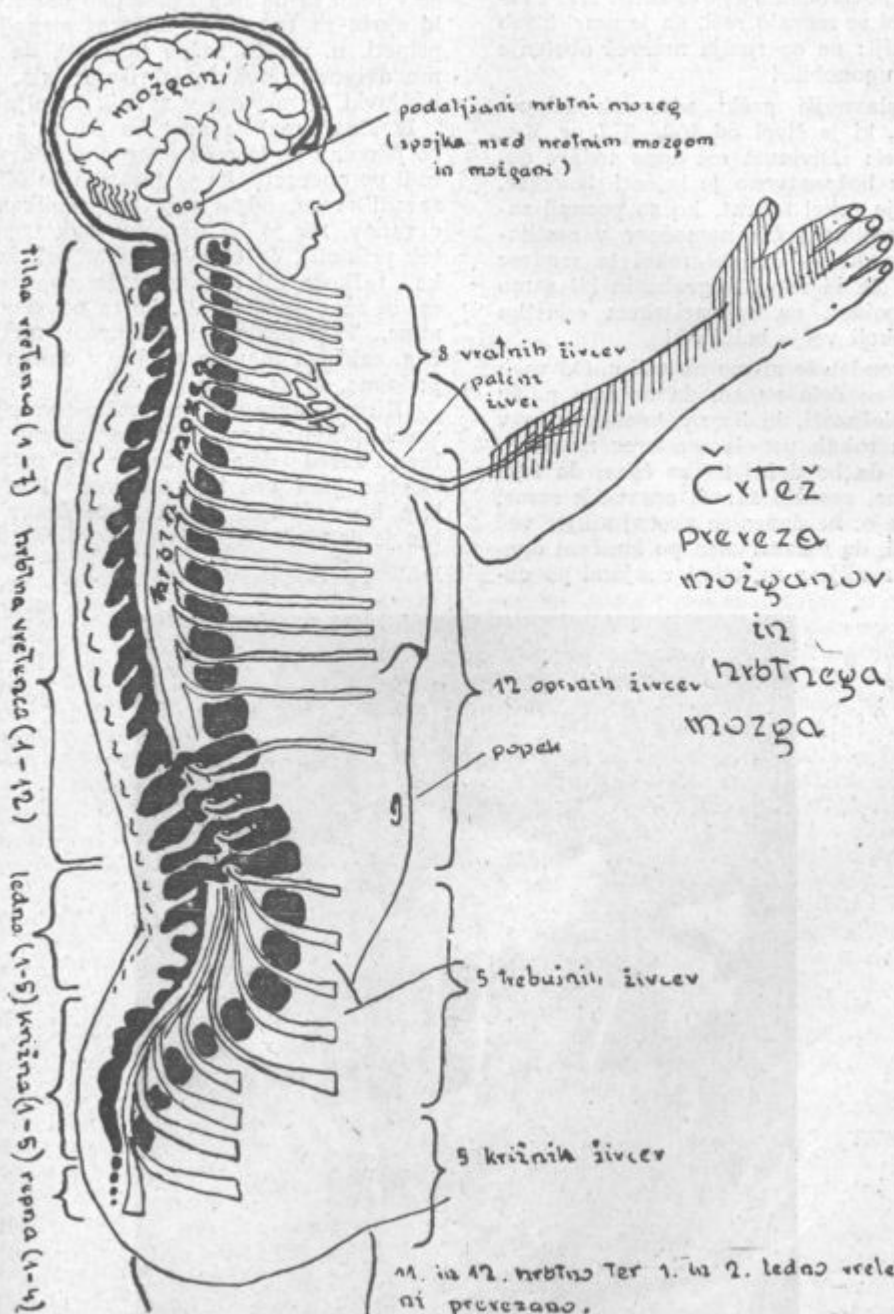
Tako se je nebolečnosti operacije z omamo, pridružila ona z omrtvičenjem

hrbtnega mozga, živčnih povesev in s prepojitvijo tkiva.

Med tem ko je bilo treba v času pred omamo in omrvičenjem kljub raznim

hiteti, da je skrajšal bolečine, je danes operacija za bolnika, če že ne užitek, pa vsaj opravilo, ki mu ne povzroča bolečin. Tudi nevarnost operacije same se

tedaj poznanim mamilom izredne volje bolnika, da se je dal operirati, in železnih živcev operaterja, da je mogel operirati tako rekoč za stavo, ker je moral

je neprimerno zmanjšala — operater namreč lahko mirno in s popolnim preudarkom opravlja svojo nalogo in mu ni treba prav nič hiteti kot v starih časih.

Stvar se je zasukala takó, da je krivica in kleveta za sodobnega operaterja, če se v posmrtnicah trdi, da je bolnik umrl za operacijo, kar znači, da je operacija povzročila njegovo smrt. Ne! Pravilno bi se moralo reči, da je umrl kljub operaciji: ne operacija marveč obolenje ga je ugonobilo!

Najslavnejši grški zdravnik Hipokrat, ki je živel od 460—377 pr. Kr., je rekel: »Divinum est opus sedare dolorem« božanstveno je lajšati bolečine. In to je rekel takrat, ko so poznali samo mamilne gobe, namočene v rastlinske zvarke — kaj bi rekel ta modrec danes, če bi vstal iz groba in bil šamo en dopoldan na operacijskem oddelku katerekoli večje bolnice?!

In vendar še nismo na višku. Od vseh strani se dela na to, da dobimo način brezbolečnosti, ki bo za vsakogar in v vsakih rokah popolnoma brez nevarnosti, in da bo držal toliko časa, da tudi bolečine, nastale zaradi operacije same, ponehajo. Že danes se skoraj nikjer več ne vidi, da omamljenca po končani operaciji močijo z mokrimi cunjami po ob-

razu in ga z roko na plosk po licu precej nenežno budé. Ne! Marveč zdravniki smo veseli, če operiranec po operaciji čimdelj spi, samo da je njegovo srce v redu in da ima zanesljivo varištvo, ki skrbi za to, da se mu kaj zlega ne pripeti, n. pr. če začne bljuvati, da se mu dvigne glava in izbrišejo usta, da izbljuvki ne pridejo v sapnik in pljuča.

Idealna brezbolečnost bo pa tista, ki bo popolna ne le med operacijo, marveč tudi po operaciji, ko se javljajo bolečine zaradi vreza, odgaljenja in premikanja organov, ter jo bo mogoče vsak trenutek prikiniti, če bi se pojavila kakršnakoli težkoča ali nevarnost za operiranca, in spet nadaljevati, ko ta nevarnost mine. Taki poskusi z vbrizgom mrtvičila, oziroma mamila v žile, v danko in podobno, so na dnevnem redu.

»Kirurg opravija najbožanstvenejše vseh opravil: brez čudežev zdravi in brez besed dela čudeže,« je zatrdil Goethe pred več kot sto leti. Kje je bila kirurgija za Goethejevih časov in kje je danes?!

D A L J E

TROBENTICE

VELIKA BUDNICA NARAVE

Na splošno sodimo, da je veliko pomladansko vstajenje in prerojenje narave posledica zgolj naraščajoče moči sonca, ki se začne po dolgih zimskih mesecih vzpenjati vse više na nebo.

Preprost poskus nam pa pokaže, kako zmotno je to naziranje. Ako si odrežemo v oktobru, ko je listje že odpadlo, lipovo vejico s popjem in jo vtaknemo v vazo v topli sobi ali pa v rastlinjaku, potem bomo zaman čakali, da bi se popje odprlo. Vejica pač ni še »pripravljena« na pomlad. Večina rastlin v našem podnebnem pasu ima namreč nekakšen notranji ritem, ki je prilagojen menjavanju štirih letnih časov. Pozimi rastlina počiva in je niti najugodnejši življenjski pogoji, še tako prijetne temperature ne morejo izmamiti v pomladno zbrstenje.

Poznamo pa vendar le nekaj načinov, kako spremeniti notranji ritem rastlin. Umetno vzbujanje pomladi je zlasti v vrtnarstvu neprecenljivega pomena. Vsa-kovrstno zelenje in cvetje v poljubnem letnem času in nezapovedno od muhavosti vremena je umetnost, ki se v najnovejšem času goji na strogo znanstveni podlagi. Naj navedemo za vzgled samo dva primera: Čebulice hijacint se suše, da se skrajša doba zimskega počitka. Rastline se preparirajo z etrom in s tako zvanimi toplimi kopelmi, ki se mnogo uporabljajo zlasti pri španskem bezgu. V tem primeru se kopljejo vejice 9 do 12 ur v vodi pri 30 stopinjah C. S takimi kopelmi je mogoče pripraviti španski bezeg, da cvete že v poznih jeseni.

Tudi nekatere živali se, kakor znano, umaknejo na jesen v zimsko spanje, iz katerega jih zbudi šele pomlad. Znanstveniki so dolgo ugibali, kaj zimsko spanje prav za prav sproži in kaj ga spet prekine. To uganko se je posrečilo razvozljati šele v najnovejšem času. Zdaj vemo, da igrajo tudi v tem primeru glavno vlogo hormoni. Učenjaki so dognali, da se pri vseh živalih, ki zimo prespe, zaščitna žleza popolnoma spremeni v svoji strukturi. In prav zaščitna žleza je vir mnogih najvplivnejših hormonov. Ta žleza se r.a. zimo zmanjša in je videti, kakor da bi bila degenerirana. Med zimskim spanjem je mogoče živali sicer zbuditi, toda le mimogrede, za prav kratek čas. Ko pa pride pomlad, se zaščitna žleza sama po sebi prerodi, začne

iznova proizvajati hormone in zimsko spanje se prekine. Ta reč se nenavadno naglo izvrši. Opazovali so, da je pri miški narastla temperatura v 60 minutah od 13,5 na 35,75 stopinj Celzija, pri nekem netopirju pa celo v 14 minutah od 11,25 na 33,5 stopinj. Pri živalih gre tedaj za sličen pojav kakor pri rastlinah. Tudi v njih je neki ritem, po katerem so živali ubrane na menjavanje štirih letnih časov.

Toda bolj še kakor naši zimski zaspanci: medved, jazbec, hrček, jež netopir itd., nam veljajo za glasnike pomladi ptice selivke. Kaj čuda tedaj, ako se za skrivnostna vprašanja selitve ptic poleg znanstvenikov zanima tudi »laični« ljubitelj narode. Najnovejša dognanja so zanimanje za ta vprašanja še poživila in vse kaže, da smo že na pravi poti, in da bo uganka selitve ptic prav kmalu dokončno razjasnjena.

Učenjaki sodijo, da so se začele ptice prvokrat seliti v ledni dobi. Ko so se ledniki pred davnimi časi umaknili z evropske celine proti severu, se je zemlja počasi obljudila, in s človekom so prišle tudi ptice, ki so pa vzdržale v mrzlem podnebjju samo preko poletja, na zimo pa so se morale vračati v toplejše južne kraje. Tu se že sproži vprašanje: zakaj so se ptice na poletje vedno iznova vračale? Nanje je mogoče dati en sam zadovoljiv odgovor: da imajo namreč — kakor mi ljudje — tudi ptice neki »domovinski čut«. Znani so nešteti primeri, ko se ptice zmerom, leto za letom vračajo na eno in isto gnezdišče. V svetovni vojni so na vzhodnem bojišču obročkali ptice in opazovali, da so se mnoge med njimi vrnilo drugo leto v iste kraje na fronti. Le »domovinski čut« more biti tista sila, ki naganja ptice, da se pomladi vračajo k nam že vsa tisočletja od konca ledne dobe.

Pri selitvi morajo preleteti ptice čisto velikanske razdalje. Prvenstvo pritiče najbrže polarni lastovici, ki gnezdi v polarnih predelih Severne Amerike, zimske mesece pa prebije v Antarktidi, tedaj na nasprotnem polu zemeljske krogle. Če ptica ne dela kakih večjih ovinov, mora vse eno preleteti vsako leto dvakrat najmanj 35.000 km dolgo pot.

Ko se ptica dvigne na pot, tedaj mora kakor vse drugo življenje, po nekem notranjem zakonu nujno slediti velike-mu klicu narave. Celo ptice v kletkah

vznemiri ta klic in to popolnoma neza-
visno od temperature ali drugih živ-
ljenjskih okoliščin. Tudi pri pticah za-
denemo na tisti tajinstveni »notranji
ritem«, ki teče vzporedno z letnimi časi
in na katerega je postal človek prvi-
krat pozoren pri proučevanju rastlin-
stva. Starejše naziranje, da se mlade
ptice potovanja samo nauče od starej-
ših, se je moralo umakniti, čim so po-
kazala opazovanja, da se mladi rod
često seli še pred starši v zimska biva-
lišča. Zlasti velja to za naše škorce,
katerih mladiči odlete včasih na jug že
meseca junija, torej že nekaj tednov po
tem, ko so vzleteli iz gnezd.

In kaj naj bi bil po vsem tem temelj-
ni vzrok selitve ptic? Neke analogije s
pojmom zimskega spanja so že pred
delj časom rodile domnevo, da tudi v
tem primeru sprožijo nagon selitve hor-
moni. Kaj natančnejšega o naravi in
učinkovitosti teh domnevnih hormonov
se do nedavna ni vedelo. Šele najnovej-
ša raziskovanja profesorja Giersberga
iz Vroclave obetajo do kraja razjasniti
te hipoteze. Njemu se je namreč posre-

čilo z vbrizgavanjem nekega določenega
hormona zbuditi pri samcu penice selit-
veni nagon v poljubnem letnem času.
Hormon, ki ga znanost imenuje foliku-
lin, je specifičen ženski spolni hormon in
se pridobiva iz jajčnikov. Giersbergovo
dognanje je dejanski presenetljivo, saj
dokazuje, da vlečejo ptice na njihova
dolga potovanja prav iste snovi, ki
uravnavajo v njih tudi nagon po raz-
plojevanju.

(Po razpravi dr. V. Dietricha —nj)

IZUM INŽENJERJA HIRAMA

Pred 50 leti je ameriški inženjer Hiram
Maksim predložil angleški vladi samodelno
(avtomatsko) streljalo, ki je lahko veno-
mer streljala. To je bil višek v umetnosti
ubijanja za ono dobo. Vsi listi so na dolgo
in široko razpravljali o tem topiču, ki je
mogel v minuti 600 krat ustreliti. »Tempse
je o njem takole preudarjal: »To bi uteg-
nilo postati neprecenljivo orožje zoper na-
sprotnike, kakršne srečujejo naše čete v
Tonkinu, angleške pa ob Nilu. Vsekako za-
služi ta iznajdba, da jo pristojni strokov-
njaki kar se da resno preizkusijo.« T.

PREDHODNIK DANAŠNJEGA SOCIALIZMA IN KOMUNIZMA – SVETNIK

DR. VLAD. TRAVNER

Meta 1886 je proglasil papež Leo XIII. znamenitega angleškega državnika in humanista Tomaža Mora blaženim, o Veliki noči pa ga bo prištel Pij XI. v proslavo štiristoletnice njegove mučeniške smrti med svetnike. Čast altarja je More zaslužil v polni meri; kajti bil je plemenit in velik človek, zvest in veren sin katoliške cerkve in je žrtvoval rad življenje za svoje нравno in versko prepričanje. Tem bolj je zanimivo, da je ta mož, некоč prvi svetovalec krvoločnega despota Henrika VIII., idejni začetnik modernega socializma oziroma komunizma, torej svetovnega nazora, ki nasprotuje povsem duhu in naukom današnjega krščanstva.

Sir Tomaž More ali — kakor se je imenoval latinsko — Morus se je rodil 7. febr. 1478 v Londonu kot sin sodnika vrhovnega sodišča. Po tedanjem običaju plemičev je živel v svoji mladosti kot paž na dvoru kardinala Mortona, nadškofa v Canterburyju. Nato je obiskoval vseučilišče v Oxfordu, kjer se je posvetil zlasti grškim in latinskim klasikom ter pravnim naukom. L. 1496 je postal član londonske družbe juristov. Nekaj let pozneje (1503) je prišel v parlament, kjer se je zanimal posebno za finančna vprašanja. Med tem je postal tudi odvetnik in sodnik (sheriff). Ze takrat se je odlikoval po strogih versko-nravnih načelih in neomadeževanem življenju. Baval se je tudi z jezikoslovjem in pesništvom ter stopil tako v stike z mnogimi odličnim; humanisti zlasti z Erazmom Rotterdamskim.

Zaradi modrosti, bistroumnosti in vedrega značaja ga je kralj Henri VIII. visoko čislal; zato je More dosegel v kratkem času najvišja mesta v državi. L. 1518 je postal član tajnega sveta, l. 1523 pa predsednik parlamenta. V tej dobi mu je poveril vladar več važnih diplomatskih poslov v Franciji, Nemčiji in na Holandskem. Zlasti uspešno je deloval pri mirovnih pogajanjih v Cambraiju (1529). Zato ga je imenoval Henrik po padcu mogočnega kardinala Wolseya za svojega prvega ministra (kancelarja) in čuvala državnega pečata. Kot tak je branil kralja, ki je bil takrat še vnet katolik, s svojim spretnim peresom proti

mnogim napadom nemških protestantov, zlasti proti Luthru. Pa tudi sicer je posvetil vso skrb blaginji kralja in domovine.

Med tem (1531) so se razmere v Angliji bistveno spremenile. Henrik, ki se je l. 1509 poročil s cerkvenim dovoljenjem z vdovo svojega brata Arturja Katarino Aragonsko, je začel trditi, da je njegov zakon neveljaven, dasi je živel s svojo ženo že mnogo let in imel ž njo več otrok. Vzrok temu je bil, ker se je hotel poročiti z lepo dvorno damo Ano Boleyn. Papež Klemen VII. pa njegovi želji ni ugodil in odločil, da je zakon veljaven. To je storil deloma iz verskih, deloma iz političnih razlogov, zlasti ker je bila Katarina teta cesarja Karla V., s katerim se ni hotel spreti. Ker Henrik svojega namena ni dosegel, se je proglasil l. 1532 za cerkvenega poglavarja na Angleškem. Razkol je dovršil naslednjega leta s tem, da je imenoval za nadškofa v Canterburyju svojega slepo vdanega dvornega kaplana Tomaža Cranmerja. Ta je razdružil zakon s Katarino in poročil kralja z Ano Boleyn.

Kakor mnogi drugi verni katoliki se tudi More ni strinjal z vladarjevim odpadom od papeža. Zato se je odpovedal vsem službam in dohodkom, odšel v Chelisev in živel tam z rodbino od svojega skromnega imetka. Nasprotstvo med kraljem in bivšim ministrom pa se je kmalu še bolj poostrilo. L. 1534 je zahteval namreč Henrik od vseh posvetnih in cerkvenih velikašev tako zvano suprematno prisego t. j., da priznajo kot naslednike na prestolu njegove potomce z Ano Boleyn, da je njegov zakon s Katarino neveljaven in da je kralj vrhovni glavar angleške cerkve. Kdor bi se uprl temu povelju ali kdor bi o kralju in novi kraljici kaj slabega mislil (!), govoril ali pisal, bi bil po sklepu parlamenta veleizdajalec. More je bil pripravljen pokoriti se ukazom le glede nasledstva; odločno pa se je uprl ostalim zahtevam. Zato so ga zaprli v Tower, kjer je živel 13 mesecev skoraj le od podpore svojih otrok. Maja 1535 se je vršila glavna razprava pred vrhovnim sodiščem. Sodniki so skušali rešiti obdolženca in mu zagotoviti kraljevo milost, če položi in podpiše

zahtevano prisego. More pa se ni hotel vdati in zatajiti svojega prepričanja. Zato je bil po zakonu obsojen kot veleizdajalec na smrt in dne 6. VII. 1535 v Towerju obglavljen. Umrl je junaško, kakor je živel, tako da je občudoval njegovo smrt ves tedanji svet. Izmed šte-

vilnih slik Mora je znamenit zlasti portret, ki ga je napravil Hans Holbein ml.

More je napisal mnoga dela leposlovne, bogoslovne in zlasti državnopravne vsebine deloma v latinskem, deloma v angleškem jeziku. V književnosti svoje domovine zavzema odlično mesto, ker je

H. UNKEL

VELIKI PETEK (lesorez)

obvladal prvi povsem novejšo angleško prozo. V svojih spisih je sicer odločen nasprotnik vsakega revolucionarnega gibanja in priznava odkrito avtoriteto cerkve in države; kljub temu je svobodomiseln in biča rad zmote in napake svojega časa. Zlasti ostri in duhoviti so njegovi epigrami zoper nevredno duhovščino, ki stremi le po posvetnih dobrinah. Kot bogoslovec smatra sicer papeža kot poglavarja cerkve, kateremu je kot katolik tudi zvesto vdan; trdi pa, da ima občni cerkveni zbor pravico, papeža odstaviti in celo kaznovati, če ne izpolnjuje svoje vzvišene naloge.

Zlasti pa je slovel More kot najodličnejši pravnik svojega časa. Njegovo najpomembnejše delo državno-pravne vsebine je »Utopia« (t. j. dežela Nikjer) ali — kakor se imenuje s polnim imenom — »De optimo rei publicae statu deque nova insula Utopia« (1516). Knjiga je izraz njegovega renesančnega platonizma. V njej kritizira — javno ali prikrito — individualistično in kapitalistično usmerjeno družbo tedanjega časa in nezdrave politične razmere v svoji domovini. Obenem skuša podati — še v višji meri kot Platon v svoji »Državi« — idealiziran družbeni red, ki ne priznava zasebne lastnine, kjer so vsa produktivna sredstva last celokupnosti, kjer delajo vsi državljani skupno po določenem načrtu in kjer uživajo sadove skupnega dela. Mestoma izraža pisatelj neobičajne nazore. Tako pravi n. pr., da se morata

zaročenca natančno poznati, preden skleneta zakon; zato se morata videti še pred poroko — popolnoma naga. Zlato pa naj se uporabi za verige in nočne posode.

Morova »Utopia« je dejansko pesniško-modrosloven državni roman z vzvišenimi socialnimi idejami, ki pa se ne bodo nikdar povsem uresničile. Kljub temu je vplivala silno na vse socialistične in komunistične mislece in pisce poznejših časov, zlasti 18. in 19. stoletja. To dokazujejo pred vsem spisi Campanelle, Saint-Simona, Cabeta, L. Blanca, Owena, Williama Morrisa, Bellamyja, Balloda in še mnogih drugih. Po naslovu Morejevega dela se imenuje to pretežno teoretično gibanje, ki hoče uresničiti svoje ideje z mirnim razvojem, utopistični socializem.

Sele Karl Marx in Fridrik Engels sta dala socializmu oziroma komunizmu stvarno podlago, ko sta učila, da je mogoče ustvariti novi družbeni red, o katerem so sanjali More in njegovi nasledniki, z razrednim bojem proletariata t. j. da se morajo boriti delavske množice z vsemi silami proti kapitalu, se polastiti državne oblasti, vzeti kapitalistom zasebno lastnino na produktivnih sredstvih in jih izročiti skupnosti delovnih ljudi. To je bil razvoj socializma in komunizma od Morove teorije do današnje prakse ali — kakor pravi Engels — od utopije do znanosti.

STROJ ZA GLASOVANJE

Švedski riksdag je prva parlamentarna skupščina, ki bo za svoje razprave uporabljala elektriko. Zbornica je nedavno odobrila nakup stroja, ki ga je izdelala neka švedska tvrdka; glasovanje poslanec bo izvršeno v eni minuti namesto v 20. Poslanci bodo imeli na svojem pultu tri raznobarvne gumbе, na katere bo treba samo pritisniti, pa bo predsednik za svojo mlzo že vedel vaše mnenje, izraženo v svetlih znakih.

KRALJ SALOMON IN KRALJICA SABA

Gospa Geneviève R. Tabouis novinarka, se bavi tudi z zgodovinskimi raziskavami. Doslej je objavila »Le pharaon Tout Ank Amon«, potem »Nabuchodonosor et la triomphe de Babylone«, nedavno pa »Salomon, roi d'Israël«. Član Instituta N. Politis ji je napisal uvod. To je nekak življenjepis v obliki romana, oprt na celo vrsto spisov o predmetu. Gotovo se bo nekaterim iskrenim vernikom za malo zdelo, da je biblijsko pripoved tolmáčila tako po člo-

veško, tvorno. Na priliko: ni bila zgolj Salomonova modrost tisto, kar je privabilo kraljico Sabo v Jeruzalem, ampak šlo je za to, da skleneta nekakšno trgovsko pogodbo. Po dovršenih pogovorih je Saba ostala še delj časa v mestu, nego je bilo potreba. Je li kraljica dobila od Salomona dete? Je li ta sin ustanovil etijopsko dinastijo? Če prečitaš spis, boš vedel vse, kar se da vedeti o zgodovini 10. stoletja pred našo ero v bližnjem Vzhodu. E. C.

DRUGA STOLETNIKA F. L. RAKOCZIJA

Dne 8. aprila je bilo 200 let, odkar je preminul Franc Leopold Rakóczi, madžarski narodni junak. Češki listi trdijo, da je bil doma s Češkega in da se je prej imenoval Bogat Radovan. Njegova znamenita vstaja se je bistveno oprala na slovansko prebivalstvo in le v neznatnem obsegu na madžarsko. Na drugi plati pa je izrazilo simpatiziral s Francijo in je bil odlično proti Avstriji. O svojem življenju je pisal v spominih »Mémoires sur les révolutions de Hongrie« (1739). J.

P O S I N J I A D R I J I

DR. ANTON DEBELJAK

N A D A L J E V A N J E

Dosti časa ni preostajalo. Morala sva hotel plačati in kaj položiti želodec za potovanje. Kam pa bi krenila za ta posel? Svobodna sva. Ni treba dovoljenja prositi kakor vojaku, o katerem poje črnogorska narodna:

Cura ode u kafanu,
A ja pođoh vojnom stanu,
Pa se molim kapetanu
Da me pusti u mehanu,
Da izl'ječim srcu ranu
Rujnim vinom i rakijom
Tom najljepšom lekarijom.

(Mićun M. Pavićević)

Na svojo roko sva torej z nahrbtnikom mahnila skozi nedeljski Split v klet tam Ispod Grot. Ta klet se kajpada niti od daleč ne dá primerjati z ono tronadstropno gostilno v Bad Dürckheimu v Palatinatu, ki jo je lani dovršil Fritz Keller — nomen omen! — in ki more shraniti 1.700.000 litrov »mleka za starce«, kakor je pokojni naš pisatelj Ahil Millien v verz u nazval sok trte: le vin des vieux c'est le lait. Miz je v katakombi le malo, toda gostje — pristaniški delavci — so nam hitro ponudili prostora, da bova laglje jedla. Izbirčen nisem kdo ve kaj, ali vsaj bil nisem do pred kratkim: med vojno sem v Idriji vedoma užival pečeno mačko, misleč, da imam na krožniku zajca. Torej mi ni treba učenega jelovnika ali jedilnega koledarja, kakršnega včasih natisne neka tvrdka v Londonu z naslovom »A Gourmet's Year«, delo v celoti posvečeno dobri pupi in dobri papl. Lani je nomenjena tvrdka trinajstič posvetila svoj koledar navedkom o zemeljski prehrani: za posmrtno ambrozijo nima skušenj. Od l. 1922 jih je dala na svetlo nič manj ko 5000, vsak citat različen od drugih. Prvi citat v koledarju za l. 1935 je iz Wellsa, ki ugotavlja: »Na našem planetu je vsak dan 1 milijarda 900 milijonov ljudi.« Ta koledar obsega ocene o vsakovrstnih obedih, od asketa, ki se zadovoljuje s skorjo trdega kruha in koscem sira, pa do častitega Alfreda Lytteltona, glasovitega kritikovca in kolonizacijskega ministra, ki je trezno dejal: »Za hrano se pa res ne zanimam. Ako imam na priliko za večerjo juho, ribo, perotnine, močnato jed in nekoliko sira, pa sem že čisto zadovoljen.«

Meni še toliko ni potrebna. Moj solilebnik, smem zaupati etimologiji, bi se nemara zadovoljil celo s soljo in hlebom. Ali za razkužitev notranjega kanala se spodobi naliti ga z vinom. Tako sva morala uničiti prilično mero tega, ki je »vir vsake vedrine«. Pa kaj zato! Saj l. 1934 so ga pridelali 200 milijonov hektolitrov na svetu (med tem ko so ga okoli l. 1900 samo 130.000.000 hl), od lanske množine Francija z Alžiro 97 milijonov hektolitrov, torej skoro polovico svetovne proizvodnje.

Koliko sva si ga injicirala? En svinjur? Oho, štiri litre, to je pa vendarle preveč rečeno za dva solilebnika. Saj bi morala barko voziti in v »Rigo iti«, kakor se po Aškerčevi izjavi (Potovanje na Rusko) glasi ruska olepšica za žrtvovanje podzemskim bogovom. Gorenjskemu svinjurju pravijo ponekod kar kratko jur, kakor rečejo peterpletenci za 5 litrov.

Ali sva ga en štefan? Moram izpovedati, da sem že pozabil. Samo to še vem, da sem se že večkrat vprašal, odkod je ta hudimanov štefan. Je li to kak Stehwein, ker v večji posodi delj časa stoji na točilnici, ali pa ker se po navadi kar stojé popije? V Sveti Luciji ali po staro na Mostu, kjer ljudje pojo: Korajžni bodimo, vesel'ga arca, smo 'z lušnega kraja, naz Most smo doma, pravijo števānjka litru vina, ki se na naglem uduši. Ali pa tiči tu grški stefanos, venec, torej steklenka v objestni družbi z vencem okrašena? Najbolj se mi zdi verjetno, da je tu zapleten praznik sv. Štefana, ker se ob tem času hlapci in posli sploh zadajajo. Naslednji dan, na sv. Janeza, pa za odhodnjo posušijo še kak šentjanževac.

Ko sva bila vstopila, sem vprašal solilebnika, katera vrsta bi se mu prilegla. Morda tokajec? Seveda — toda kateri? Madžari imajo gorice z imenom Tokaj, kjer slove nektar bogov szamorodny, krščen pri slovanskem kamenu. Vendar goriška Brda poznajo tudi svoj hribec Tokaj in svojo kapljico tokajec. So li naši rojaki zaradi reklame nedavno krstili svoj breg po slavnem madžarskem predniku ali pa je homonimija prišla po golem naključju?

Takšen dvom me je obhajal, ko sem pri Danteju čital verz o lepem dekletu,

ki je dosti ljubinkalo in ki jo je Alighieri vendarle postavil v nebo (Divina Comedia III, 9 spev, 32 v.):

Cunizza fui chiamata, e qui rifulgo.

Ker je tu beseda o deželi v okolici Piave, bi človek v prvem trenutku po-

Q. HORATIUS FLACCUS

misli na slovensko izposojenko: kuna, tudi kunà, pomanjšano kúnica in starejše kunica. Pleteršnik daje tri pomene temu izrazu: žival; psovka dolgočasni ženski, ki vedno javče; ženski sram (v Trubarjevem in Dalmatinovem pomenu). Tako bi se tretji primer strinjal s komentarjem: Cunitia recte filia Veneris, quia semper amorosa et vaga (recite: Venerino dekle, ki je vedno zaljubljeno in nestanovitno v ljubezni). Toda ne smemo pozabiti, kaj pravi Horatius, ki mu bodo 8. decembra t. l. slavili 2000 letnico rojstva: Cunnus albus = odlična gospa (v beli štoli) in zaničljivo: fuit cunnus belli causa... Dokončno razbistritev tega problema prepuščam dr. P. Skoku, ki je v beneški govorici že zasledil nekaj slovanskih izposojenk, kakor je svoj čas poročal »Zis«.

Pustimo nadštevilno kost (l'os surnuméraire), kakor je znameniti govornik Bossuet-bos suetus aratro — v spomin na svetopisemsko pravljico nazval žensko, in pomislimo o sebi: »jaz« se pravi v kitajščini »io«. Kdor ne verjame, naj pogleda M. Muca »Skozi Sibirijo« II, str 168 Enako v italijanščini, kakor dokazuje tale štirivrstičnica:

Lo ti farò mangiare
polenta senza sale,
io ti farò crepare
nell' ospedale.

Se en dokaz sem čital okoli l. 1910 v veliki, stari zbirki narodnih pesmi:

Fior di cocuzza,
io voglio ben alla mia ragazza,
ma l' estate nò, perchè spuzza.

Pa smuknimo na hladni sever po sličnosti. Snorri Sturluson pričinja svojo Sago o sv. Olavu:⁴ »Olav, sin Harald Grenskega, je rasel pri svojem očimu Sigurdu Syru in svoji materi Asti. Hrani, daljni brodar, je živel pri Asti; on je vzgajal Olava Haraldsona...« V 4. poglavju pa zaslediš stavek: »Olav Haraldson je bil star dvanajst zim, ko je prvič stopil na vojno ladjo. Njegova mati Asta je izprosil Hranija, ki so mu rekli Kongafostri (kraljev rednik), da je prevzel vodstvo nad vojsko in spremljal Olava, saj Hrani je bil že pogosto viking (morski razbojnik).« — Grenski je seveda grenlandski, toda kak korenopukec Topolovšek bo dejal, da je to ribniški pridivnik grenski, t. j. grajski (civilni). Hrani, od starega hrán, Renn (tier), severni jelen, pa mu bo naš hranitelj. Na ta način so brčkone iskali Slovanov v Eddi in anglosaških pesmih (I. Koštiál, Zis, str. 302).

Ako ste se na severu ohladili, skočite v duhu v Afriko. Arabci pravijo nekemu drevesu ir. sadu: nà-nà. Je li francoski n a n a n (slastica za otroke) onomatopeja ali izposojenka? Ne vem. Tohiko pa si lahko mislim, da Černetova kava »na-na« nima z arabščino nikake vzročne zveze. Tudi arabska bajna ptica rok nima nobenega posla z močnim sv. Rokom.

Abesinski Neguš je Žunkoviču istoveten s črnogorskimi Njeguši, gospodarji, češ, da izvira od »negovatic«. Enaka samohotnost bi bila, če bi identificiral španski zarazas (strup za podgane) in srbsko »zaraza«, kuga.

Ker smo že na Iberskem polotoku, nam pove naš psevdoetimolog Topolovšek, da pravijo Baski pikatu po istem korenu ko Slovenci pikati (Urverwandschaft, 1912). Prav tako brez dokazov trdi sicer učenec Jošitomi, da so Baski sorodni Niponcem, češ: osu (samec, mož), me (samica), musoko (dečko) govorijo Baski. osa, eme, mutiko pa

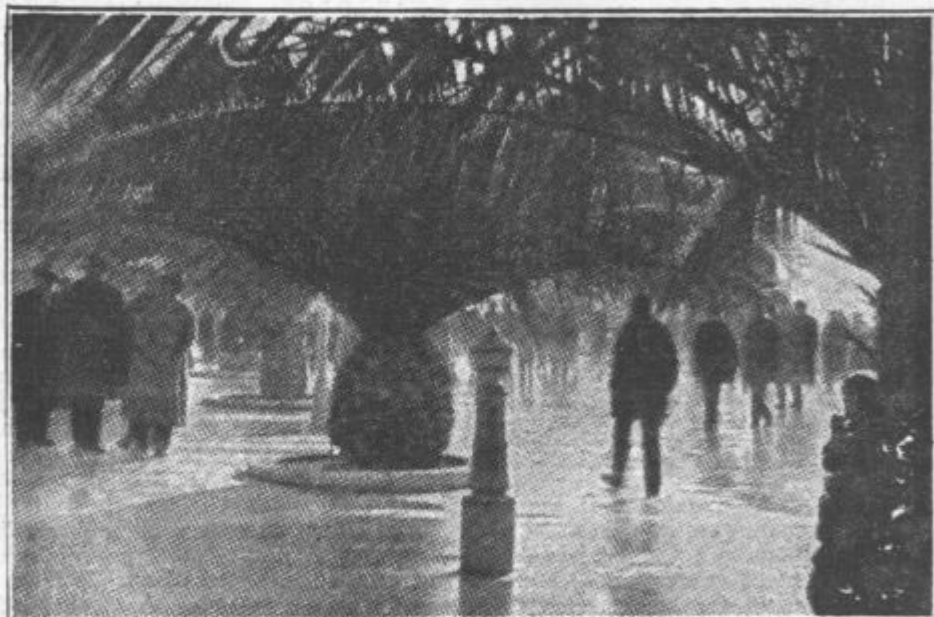
⁴ Pri roki imam Sautreau-jev francoški prevod, Payot, Paris, 1930.

Niponci v enakih prilikah. Slučaj je pri madžarskem sinu (fi) in francoskem korelatu (fils, ki se včasih sliši kot »fi«). Kako pa je z albansko vprašalnico a? A ka zort da gjolli = a je strah v jeziku.

Primerov bi dobil na stotine. Posebno dosti jih je nakopičil omenjeni g. Žun-kovič v delu »Zur Geschichte der Slaven von der Urzeit bis zur Völkerwanderung« (1929). Seveda ta verjame v sorodstvo tako oddaljenih istopisnic, mi

ceints de leur ceinture, qui portaient sur leur sein le seing du Saint-Père...

Angleški priimek Pelham je čudno podoban idrijskemu Pelhanu (v Ljubljani: Plehan); njihov plot (complot iz complicitum) pa našemu plotu (pletenu), vendar je prvotno med obema takšen prepad, kakor med francoskim tressailir, avoir un tressaut in našim trestiti se, med Irredentisten in beschuggene Zahnärzte, med angleškim gob (usta) in na-

SPLIT: PALME NA OBREZJU

se le zabavamo ob njih. Posebno razvedrilne so točke: Eva, Milka, figa itd. Žiga Popovič je v svojih predavanjih na Dunaju primerjal naše besede s hebrejskimi, n. pr. kozelc, a nazadnje je pravo povedal: z uvodno hipotezo je po vsem videzu samo bahariti! pred svojimi poslušalci.

Istopisnic ima vsak jezik več ali manj: m o d r i škorec in m o d r o nebo, plavalaska in izposojeno plavo nebo; drék v pomenu životnost, debelost, zastavnost se umika nemški izposojenki za lajno ali govno.

Za uho jih premore francoščina pač največ, n. pr. Monté sur un cheval, un sot, natif de Sceaux, portait dans un seau le seau du roi; le cheval fit un tel saut que les trois s × × tombèrent. — Ali pa tale zgled: cinq capucins, sains de corps et d'esprit,

šim gobicem. Toda bolgarsko: momá, srbsko moma in momak poleg francoskih môme, momaque imajo vsaj dušeslovni izvor skupen: otroško bebljanje.

Ceden primer za slučajno sovzočje sem naletel v latinskem mesečniku Auxilium Latinum (Brooklyn, N. Y., april 1933). V sestavku Joannes Smith apud Indanos pravi F. Esser, da je predsednik Virginije napravil pohod... »expeditionem suscepit in terram Indianorum qui Chicko homines vocabantur eo quod juxta Chickohominy flumen incolebunt«. Ker sem že pri rdečkožcih, mi je šinilo na um ime At-puj, ki ga Karl May v »Old Surehandu« tolmači kot: Blago srce. Če je puj = srce, je jako slično malgaškemu fo (reci = fu), v stavčni zvezi pa se f nadomešča s p: ampu (am-pu). Poslednji pojav spominja breton-

ščine, v kateri se prilikovanje ali asimilacija vrši v začetku besede, tako da se na priliko »oč« sliši zdaj »tad«, zdaj

»zad«; »sin« pa slove »mab«, drugič »vab« itd.

D A L J E

HERKULOVO DELO ZNANOSTI

Eno izmed Herkulovih del, ki jih opravlja znanost v službi humanitarosti, je pridobivanje najdragocenejše vseh kovin — radija. Dolge mesece ali celo leta trdega dela je treba, preden se nakoplje 500.000 kg sirove rude, iz katere je moči po dolgotrajnih kemičnih in mehaničnih postopkih izločiti en sam gram radija. Ta drobec je vreden nad 4.000.000 dinarjev. Za predelavo 500.000 kg rude je potrebna enaka množina vsakovrstnih kemikalij, dalje 1000 ton premoga in 10.000 ton destilirane vode ter slednjič 150 ljudi, ki imajo z vsem tem materialom dober mesec posla. Pa še zdaj se ne prikaže dragoceni gram radija v čisti obliki. Več kemikov mora še nekako pet mesecev delati na njem z najfinejšimi aparati, preden ga izluščijo v čistem kovinskem stanju. Nedavno se je dr. Arturju Burtonu posrečilo odkriti postopek, po katerem se vse delovne faze lahko skrajšajo na mesec dni, s čimer bi se pridobivanje radija znatno pocenilo.

★

Vitamin C je snov, ki jo mora nujno vsebovati naša vsakdanja hrana. Nekaj tisočink grama vsak dan popolnoma zadostuje. Ako pa ta nezatna količina manjka, se kmalu pokažejo usodne posledice: boleznin in počasno hiranje. Pred tremi leti se je po vsem svetu raznesla vest, da se je posrečilo izločiti čisti vitamin C, ki je istoveten z neko morfiju slično snovjo. Za odkritje velja madžarski kemik profesor Szent-György. Iz nadledvic goveda (to so liki češnje veliki organi nad ledvicami) je izločil nezatno množino nekkih kristalov, ki jih je smatral za čisti vitamin. Dolgo je razmišljal učenjak v svojem laboratoriju Groningenu na Norveškem, kako bi svetu dokazal resničnost svojega odkritja. Tisti drobni kristalčki tudi brez nesreče, da mu jih je veter spihal raz okno, ne bi zadostovali za dokaz. Torej je bilo na vsak način treba predelati večjo množino nadledvic. Učenjak se je obnil na velike angleške klavnice in v nekaj mesecih se mu je posrečilo

zbrati več tisoč nadledvic, iz katerih je izločil potlej nekako 20 gramov dragocenih kristalčkov. Polovico jih je moral odstopiti svojemu kemiku, da bi določil kemično sestavo nove snovi, druga polovica pa, žal, ni zadostovala, da bi zdravnikom dokazal, kako se z njo zdravi skorbut, ki je ravno posledica pomanjkanja vitamina C. Ker si večje množine nadledvic ni mogel preskrbeti, je začel iskati primerno nadomestno »sirovino«. Slednjič mu je bila sreča mila, da jo je našel v domači madžarski papriki. Paprika je prav bogata vitamina C, toda takrat, ko bi jo Szent-György potreboval, je bila letina že zdavnaj pri kraju in naročiti jo je moral za drag denar iz južnih krajev. Iz 20 centov paprike se mu je posrečilo v nekaj mesecih izločiti pičel funt čistega vitamina in ta količina je zadostovala, da je svetu dokazal pravilnost svojega odkritja.

★

Pravo Herkulovo delo je bilo tudi raziskovanje hormonov, ki so danes tako aktualni. V možganih sedi za grah velika žleza hipofiza, ki nenehoma izloča v krvni obtok male količine raznih hormonov. Te snovi imajo prav raznovrstne in zelo močne učinke. Od njih je odvisna telesna rast, odsedanje maščobe pod kožo, rast las in še mnoge druge funkcije človeškega in živalskega telesa. Če pride izločanje žleze iz reda, se pojavijo hude in nevarne bolezni.

Zadnja leta se je kemikom po dolgotrajnih studijah in poskusih posrečilo hormone vsaj deloma izločiti iz žlez v čisti obliki. Iz hipofize 1600 prašičev in goved je n. pr. uspelo pridelati 80 miligramov nekega belega praška izredne zdravilne moči. Ščepec tega praška prinese zdravje ali vsaj zboljšanje stotnam bolnikov.

(Po dr. H. Behrendu — nj)

MLEJNIKOVO SPOZNANJE

RUDOLF KRESAL

N A D A L J E V A N J E

Sredi mračne puščave stoji visok bel križ. Okoli njega je zbrana nepregledna množica bednih, ki sklepajo roke in prosijo s pesmijo in molitvijo milosti, milosti!

Daleč od te množice kleči mlad du-

hovnik. Gleda vanjo, gleda v tisoč in tisoč proti križu dvignjenih, sklenjenih, prosečih in rotečih rok.

Mlejnik strmi. Mimo te množice se pred njegovimi očmi vrsti podoba za podobo iz preteklega življenja. Ali ne ena ni tako močna, da bi v njem mogla

SNEMANJE VOJASKEGA FILMA
Silka kaže filmanje znamenitega Kiplingovega dela »Soldiers Three«. Poleg velikega števila vojakov sodelujejo pri filmu tudi njih družine v starih nosah. Snemanje se je vršilo v Kalkuti.

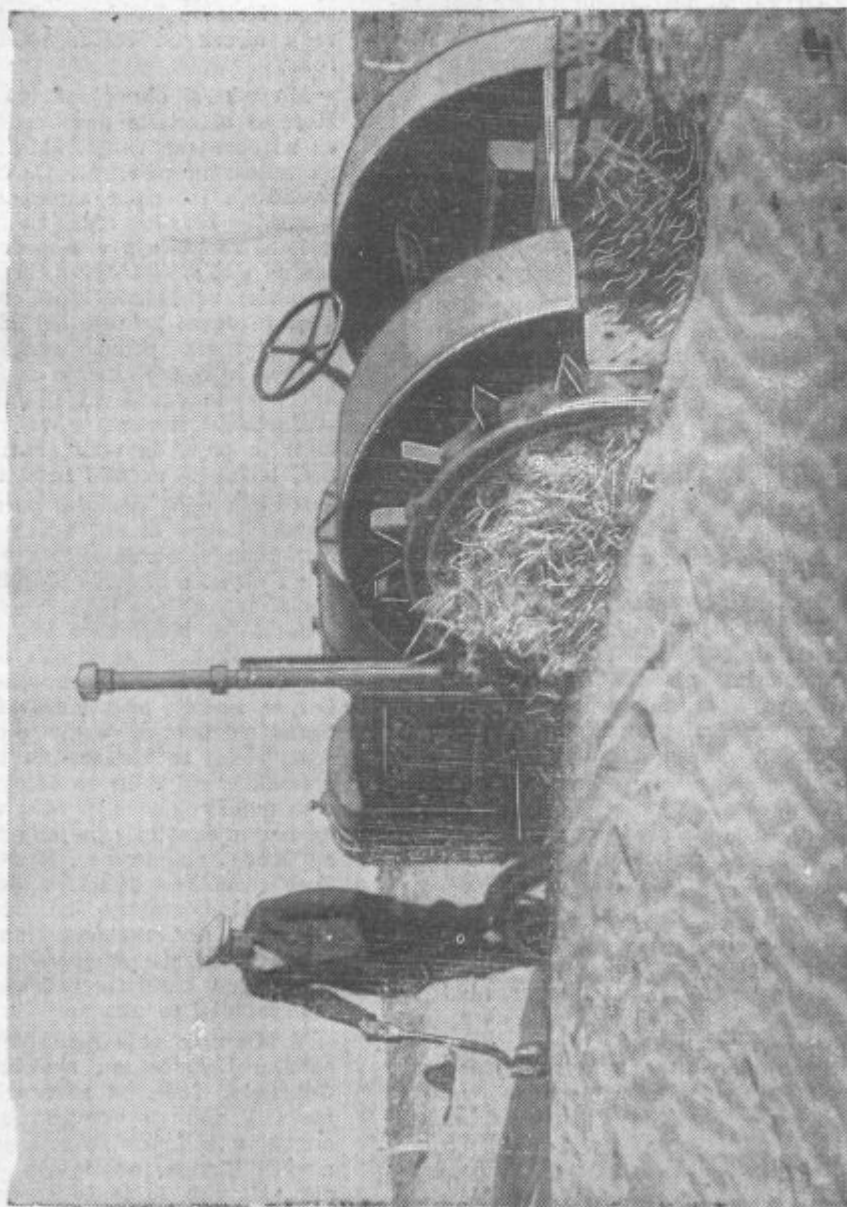
premagati k nebu kipeče podobe, visokega belega križa in silne množice okoli njega.

In zastrmel se je preko vseh tisoč in tisoč bednih, sklenjenih rok v obzorje svojih leta in leta rastočih sanj: v sinja morja, v sinje nebo, v bela mesta. Povsod smehljajoča se ljudstva, povsod bijo kladiva. Nakla pojo pesem dela in sreče. Povsod brzi ustvarjajoča misel zmagovito z božjo voljo preko sveta. In beseda mladega duhovnika gre od ust

do ust. Duše so očiščene, razsvetljene. Povsod je bog. Pesem, dolga tisočletja zatajevana, pada v to življenje, kakor brušen diamant — trdo, uporno: Dalje! Dalje! — A, kaj je to? Trdo in uporno pada! Vihar in bog sta v njej.

Mlejniki bledi. V njegovem srcu divja nepogašen ogenj mladostnih sil. Toda množica pred njim prepeva, prosi z dvignjenimi rokami milosti — in Mlejniki strmi spet ves zamaknjen v visoki beli križ in pozablja sebe in svet.

PO PEŠČENEM VIHARJU
Slika z neke farme v bližini Wilburtona v Kansasu, kjer je divjal peščen vihar in pokrnil žitna polja s peskom in prahom. Peščene gmote so deloma pokrile tudi traktor

Tedaj se je Gabrijela sklonila globoko nad globino. — Še enkrat se je hotela dvigniti, objeti s pogledom njega, ki je v zlatem talarju kakor od sonca ožarjen klečal pred množico in pred visokim belim križem, toda bilo je že prepozno, njeno mlado telo je sfrfotalo brez glasu, brez vzkrika v globel, iz katere je čez dolgo časa zamolklo in pridušeno zabobnelo.

★

Mlejnik se ne gane.

Ali ga ni nič presunil tisti tihi, zamolkli, pridušeni padec njegove ljubezni, njegove mladosti?

O pač! A stisnil je le ustnice in s prsti desnice še močneje oklenil srebrni križ. Zmagovalec nad samim seboj, na kolenih, v zlatem ornatu pred belo se blestečim križem, pred simbolom svojega notenja.

In molitev ponosa zmagovalcu ne more vzeti.

Ona tam, kjer krožijo jastrebi, — bo kmalu le še sen, spomin na grenko bolečino neuspešnega boja njene duše.

Mlejnikov obraz je mračen. Iz njega sije asketova krutost.

In kadar pogleda po veliki množici okoli silnega belega križa, okoli katerega se gnete kakor zavetja iščoča čreda, izdajajo njegove, nekoč močne, sočne, zdaj resnobno ukazujoče stisnjene ustnice moč vladarske zavesti.

Svet ne pozna več njegove bolečine.

★

Potem so prišle tiste dolge noči. Vsa muka, ki jo je bil skrnil v plašč svojega posvečenja, je rodila spet človeka. Potekla so leta. Kadar se pa zasanja v svoj mladostni privid, poišče med malo pismi, ki jih je bil prejel iz ljubezni, Gabrijelino zadnje, poslovilno pismo. Tedaj se skrije pred vsem svetom. Ogenj, ki ga je pred dolgimi, dolgimi leti udušil, zdivia znova v njegovih prsih.

Umiri se in gre v cerkev. Na koru je za mladega starca tih kotiček, kjer ga nihče ne moti. Z ljubečimi očmi objema gosto množico v cerkvi pod njim, ki v mehkem polumraku, obsijana od nemirno gorečih sveč, moli in sklepa roke, prosí božje milosti.

Pred očmi se mu megli. Koliko let že gleda dan za dnem isto podobo, zmirom isto krotko, vzdihujočo, prosečo množico!

Okoli njega se dela tema. Tema, ki se širi iz bolesti njegovega srca. V tej temi vidi nekaj rdečega, nekaj temno

rdečega, kakor liso strnjene krvi, ki je od neke skrivnostne luči osvetljena. Iz te temne, rdeče tvari se pojavi nenadno podoba križanega Zveličarja. In okrog te podobe vidi ljudi, ki sklanjajo glave, ki upogibajo telesa kakor sužnji pred Njim. Bedni, zapuščeni, slabiči in bogatini so pred njim, ki je padel od samopašne roke, od zapeljanega, naščuvanega ljudstva obsojen, poginil na lesu, ki je od njega dni postal znamenit po vsem svetu: KRIŽ! — KRIŽ! — simbol vseh njihovih sanj, vsega njihovega neplodnega življenja, v katerem je trpljenje večji užitek od češčenja dela njihovih rok.

Mlejnik si obraz zakriva z rokami. Hoče se otresti te podobe, toda vse misli so obrnjene vanjo, kateri je izročena milost in nemilost. Okoli križanega Zveličarja iznenada vzplapolajo rumeni plameni, krvavo rdeči zublji šinejo v noč, se razraščajo v mogočen stolp pošastno sikajočega ognja, sredi katerega se blišči veličastno kipeč bel, kamenit križ. In ogenj postaja bel od tega kamna. Iz tistih peterih ran Kristusovih padajo v ogenj kaplje sveže človeške krvi — in ogenj raste, zublji rasto s strahotnim šumom silne množice, ki kleči in poje, da doni skozi vso temno noč, kakor bi zvonilo tisoč zvonov.

Mlejnik miži, posluša, potem pogleda, mežika kakor bi mu nekaj jemalo vid. Ihti. Spet si obraz skriva v dlani. Vrh križa objema blesteča sinjina, od sonca pozlačena.

Jutro je. Mlejnik je vso noč preklečal v cerkvi. Skozi visoka okna padajo na Križanega prvi sončni žarki. V cerkev se zgrinja spet množica, sključene, bedne postave se ustavljajo pred križem. Tedaj se Kristus na njem zgane, premakne glavo in se žalostno zastrmi v to množico, ki bulji vanj vsa brezumna nad njegovim ožvilenjem, a ne vidi ne sonca ne sinjine. Kristus vzdihne. Spet premakne glavo. V ogenj več ne kaplja Odrešenikova kri. Oči zapre. Na križ pada noč. Strašna, tiha noč, ki lega na ogenj, da temni v krasni vijoličasti barvi, v kateri se beli kamen poslednjič zablesti in ugasne.

V Mlejnika veje hlad. Vstaja. Počasi odhaja. Ustnice mu neslišno šepčejo: Gabrijela. Toda od nikoder več ni odmeva. V njem je vse prazno, notranjost mrtva, v zadnjem spoznanju človekove nemoči hladna, odbijajoča. Vse je utonilo. Mlejnik je le še senca spominov, kos nečesa, ki razpada.

ZAROTA ZOPER SVET

ESSAD BEG

N A D A L J E V A N J E

AVTORIZIRAN PREVOD

G R O T E S K E

G P U

Kmalu so se pričeli bati rdečega terorja celo voditelji sovjetske države sami. V uvodnih člankih, kjer so se zavzemali zanj, je bil bistveno drugačen nego v praksi. Smrtne obsodbe sicer neškodljivih žeparjev, usmrtitve žensk in otrok, v ječah številni talci, ki so bili po potrebi usmrčeni v množicah, vsega tega ti uvodni članki niso predvidevali. Počasi so se strankini voditelji odujevali Čeki. V Političnem uradu, na najvišjih strankinih in državnih mestih so precej jasno namigavali, da postaja Čeka preveč mogočna, da je treba teror omejiti in

morda celo razpustiti Čeko. To se je zgodilo po prvi dobi množestvenih umorov l. 1918, ko se boljševiki še niso popolnoma privadili geslu: »vse je dovoljeno«. Te govorce Političnega urada so počasi dobivale določnejšo obliko. Čeka je bila vidno v nemilosti, in kmalu so občevali z njo kakor s smrtnim kandidatom. V Čeki se je pojavil Lenin, kjer je imel velik govor. Krvnikom so pričeli razdeljevati razne stopnje reda rdeče zastave. V klubu Čeke so se pojavljali častitljivi profesorji, ki so predavali o gospodarskem vprašanju. Izkušeni čekisti so jih molče poslušali. Vsem je bilo jasno, da bo Čeki odvzeta kompetenca smrtno kazni.¹

Zdaj je Čeka sklenila, da reši, kar je še sploh mogoče rešiti. Po vsej Moskvi, po lokalih, bankah in vladnih mestih so se pričeli napadi. Kradlo in ropalo se je, o zločincih pa ni bilo nobenega sledu. Čeka se je vrgla na posel, toda navzlic največjim naporom niso mogli izslediti zločinca, kojih drznost je bila vsak dan večja.

Nekega večera se je peljal Lenin v svojem avtu po zasneženih praznih ulicah Moskve. Nenadno so skočile zakrin-

kane postave na stopnico avtomobila. Voz se je ustavil. Nekdo je potegnil samokres in mrko zapovedal: »Kvišku roke!« Lenin, ki je že videl v napadalcih bele gardiste, je moral ubogati. Banditi so vzeli Leninu samokres in listino, mu uropali aktovko in kožuh ter so prisilili njega in šoferja, da sta izstopila. Potem so mirno sedli v avto in se odpeljali. Lenin je moral peš v Kreml. Še tisto noč je dal Čeki nova, posebna pooblastila ter tako napravil konec govoricam o omejitvi Čekinih pravic.²

Drugega dne je izdal Dzeržinski strog ukaz in banditi so kakor izginili iz Moskve. Ta uspeh Čeke je prestrašil celo Lenina. Naročil je nekoč znamenitemu, zdaj brezposelnemu moskovskemu zasebnemu detektivu Dmitrijevu, naj razjasni njegov slučaj. Detektiv, ki je imel posebna Leninova pooblastila, je kmalu mogel dokazati črno na belem, da so bili nevarni banditi, ki so oropali Lenina, vodilni agenti Čeke. Zadevo so zamolčali, nadarjeni zasebni detektiv pa je bil takoj sprejet v službo Čeke. Lenin do konca državljanske vojne ni več poskusil z omejitvijo Čekinih pravic.³

Tudi sicer so bili stiki med Čeko in navadnimi banditi mnogovrstni in pogosti. Čeka je nekaj časa pod vodstvom preiskovalnega sodnika Wuhla sploh nastavljala bandite, ki so ji pomagali pri izsleditvi njihovih bivših tovarišev. Nekoč se je zgodilo naslednje: v celico št. 55 v moskovski Bulirki, kjer so sedeli samo spolno bolni banditi, je vdrla pozno ponoči tolpa čekistov. Čekisti so bili oboroženi s samokresi, sabljami, bodali, noži in ročnimi granatami. Bili so tudi močno vinjeni. Najbrž so hoteli spolno bolne bandite postreliti na dvorišču jetnišnice, da izkažejo s tem uslugo svoji socialistični domovini. Odprli so torej vrata, vdrli z orožjem v celico ter se nenadno ustavili pri vходу. Bil je trenutek napetega globokega molka. Nato so se oglasili v temni celici veseli klici: »Petruša Janek, Stasek.« Banditi in krvniki so se objeli, kajti vsi so bili nekoč člani neke poljske roparske tol-

¹ Nadeždin: »Eno leto v Butirki«, Berlin 1922, str. 134

² Nadeždin: istotam, str. 135.

³ Čekae, Berlin 1922, str. 134.

pe. Po revoluciji jih je nekaj pristopilo h Čeki, drugi pa so nadaljevali svoje delo ter so, čeprav po nekoliko drugačnem potu, končno le prišli tudi v Čeko, kjer so se k sreči našli stari tovariši. Seveda so bili zaradi svojega proletarskega pokolenja takoj pomiloščeni ter imenovani za sodelavce Čeke. Kot taki so bili poslani na visoka mesta v provinci, kjer so s polno paro delovali za socializem.⁴

Od preiskovalnega sodnika je bilo odvisno, v kakšno kategorijo je sprejel obtoženca. To je bilo često vzrok dolgim grotesknim razgovorom med obtožencem in sodnikom. Tako je hotel neki preiskovalni sodnik aretiranemu socialnemu demokratu V. dokazati, da je po pokolenju meščan in da ga zato proletarska vlada ne more štiti. V. pa je zatrjeval, da je prav gotovo napol proletarskega pokolenja. Končno je preiskovalni sodnik energično izjavil: »Vi ste vendarle meščan, saj ste absolvirali univerzo!« Na vse zadnje pa sta se le sporazumela. V obtoženčev akt je napisal sodnik: »dostojnega pokolenja.«⁵

⁴ Nadeždin: istotam, str. 134.

⁵ A. Bekrenjev: »Slike iz jetniškega življenja«, str. 111.

Najbolj groteskno diskusijo s svojimi sodniki pa je vodil znameniti, do skrajnosti reakcionarni ruski novinar Glinka Janovski. Ko so ga privedli v Čeko, je bil že skoraj napol poneumnjen starec. Navzlic svoji starosti je marljivo čital boljševiške liste. Nekega dne je zahteval, da mora v važni zadevi govoriti s samim sodrugom Kamenjevem. Ker je bil novinar znan sovražnik socialistov, ga je Kamenjev pri svojem obisku vprašal, kaj prav za prav želi. »Čitam dnevno uvodnike v Pravdi,« je starec spoštljivo zakašljal, »in moram reči, da sem z njih vsebino popolnoma zadovoljen. Tudi jaz sem v svojih uvodnikih vedno poudarjal, da so vse nesreče krivi socialisti. Samo močna vlada more skrbeti za blagor ljudstva, seveda če jo ljudstvo slepo uboga. Lahko se prepričate, da sem pisal tako. Pozdravljam vas kot tovariša istega mišljenja. Izpustite me, pa vam bom pisal take članke, da boste prav gotovo zadovoljni!« To je govoril starec z vsó resnostjo. Možnost, da bi se mogel še nadalje boriti zoper socialiste, ga je napravila za pravega boljševika. Sicer ga niso izpustili, vendar ga navzlic njegovemu aristokratskemu pokolenju tudi niso ustrelili.⁶

⁶ Nadeždin: istotam, str. 131, 132.

SRECNA DRUZINA

Da je aristokratsko pokolenje že samo po sebi zločin, to je moral izkusiti na lastnem telesu avstrijski oficir Karoly, ki je bil v resnici samo malomeščanskega pokolenja. Karoly, starejši mož, bi se bil moral z drugimi vojnimi ujetniki vrniti v domovino. V njegovo nesrečo je padlo njegovo ime v roke nekega preiskovalnega sodnika Čeke, ki je ukazal, da ga morajo kot dozdevnega madžarskega grofa aretirati. Karoly si je zaman prizadeval z dokazovanjem, da ni ne grof in ne Madžar, ampak čisto navaden Avstrijec. »Ne,« je rekel preiskovalni sodnik, vi ste grof in zato nas sovražite! Zato vas ne smemo nikakor poslati v kakšno kapitalistično državo. Ostati morate pri nas kot talec za aretirane madžarske sodruge.« In tako se je zgodilo. Čičerin je v službeni noti imenoval Avstrijca Karolyja kot madžarskega grofa. Značilno pri tem je, da se je aristokratom sovražni preiskovalni sodnik prej imenoval baron Pilar von Pilchau. Zdaj pa je bil kot sodrug Pilar v službi in časteh Čeke.⁷ Baron Pilar von Pilchau ni bil edini aristokrat v Čeki.

V kubanski Čeki se je v avgustu 1920 zgodilo tole: Pripeljali so nekega Dobrinskega, bivšega nvanjega ministra donske vlade. Živel je z imenom Pšeslavski v Armaviru, kjer so ga aretirali ter ga po kratkem, toda energičnem razgovoru s preiskovalnim sodnikom prisilili k delu v Čeki. Dobrinski se je moral udeleževati kot »nasjedka«, to se pravi postavili so ga v celico, kjer je moral z jetniki skleniti prijateljske odnose, da izve od njih »resnico«. Dobrinski se je udeleževal pred vsem v celicah, kjer so bili zaprti aristokrati. S številnimi »resnicami« mu je uspelo, da si je pridobil zaupanje Čeke. Bil je imenovan za preiskovalnega sodnika. Kot preiskovalni sodnik se je imenoval Svjatogor ter je vodil preiskavo proti onim obtožencem, katerih prestopke je zvedel kot »nasjedka«. Oboje je opravljal seveda istočasno. Njegov dvojni posel mu je dovoljeval, da je organiziral številne zarote ter jih potem odkrival. Tako je n. pr. pregovoril kakšnega zaprtega oficirja, da je pisal tajno pismo kakšnemu sovjetskemu oficirju, nakar je kot preiskovalni sodnik dal aretirati oba ter ju kot zarotnika dal usmrtiti. Čeka je priznala njegove sposobnosti ter je naglo napredoval, dokler ni vodja

južne Čeke Atarbekov slučajno zvedel, da je vse zarote, ki jih je Svjatogor odkril, tudi on sam organiziral. Hotel si je ogledati Svjatogora poblize. Pri tem je ugotovil, da se je sedanji preiskovalni sodnik Čeke v prejšnjih in boljših časih pravilno pisal: Prezvzišeni Džen-giskan, tatarski knez.⁸ Kaj se je zgodilo s tem prevzvišenim gospodom, ni znano. Morda so ustrelili tudi njega, morda se udeležuje še naprej v svojem novem poklicu ter pomaga s svojimi skromnimi močmi pri krmarjenju šestine sveta v zlati vek.

D A L J E

⁸ G. Ljusmarin: »Kubanska Čeka«, str. 240.

NOVOST PRI FILMU

V zimskih prizorih, ki se dostikrat snemajo za film v ateljejih, je doslej manjkala tista karakteristična meglica, ki se pri dihanju kadi iz ust in ki ustvarja pri gledalcu resnični občutek mrzle okolice. Moderna tehnika je zdaj odpomogla tudi temu nedostatku. Za igralce so konstruirali posebne, umetnemu zobovju slične ustne vložke, napolnjene s suhim ledom (zmrznjenim ogljikovim dioksidom). Zaradi ledu se pri izdihavanju ustna sapa tako ohladi, da prihaja pri nosu in ustih na dan v obliki karakteristične »zimске« meglice.

B. Zimmermann: POMLAD (lesorez)

⁷ Bekrenjev: Istopam, str. 110.

K O Z A R E V O

ANTON KAPPUS

V roč poletni dan. Kamenita pot nas vodi po golem pobočju. Nikjer drevja. Povsod kamen, trnje, brinje. Trava vsa ožgana od pripeke. V pobočju globoke struge hudournikov, polne skal nanešenih v razbesneli nevihti. Čez strugo ni poti, voda jo je odnesla. Pač pa ozka kozja stezica. Brez strahu hodi po nji arnavtski pastir. Ne boji se, da bi mu spodneslo in bi se zvalil v globoki prepad. Strahopetno plezamo po stezi ter iščemo oprimkov. Srečno smo čez »provalijo« in na poti.

Hudo nas žeja. Danes ni vode nikjer, včasih jo je preveč.

V daljavi se pokaže skupina vitkih topolov. Kjer je drevje, je tudi voda. Zato pospešimo korak. Bližamo se drevju. Med topoli se vidijo posamezne vrbe. Še nekaj minut in pri njih bomo, da se napijemo hladne vode in odpočijemo. Toda pred nami je spet globoka struga in preden smo čez njo, je poteklo skoraj pol ure.

Slednjič smo pri drevju. Pod njim je vse shojeno od drobnice. Danes so jo pastirji pognali drugam, ker tukaj ni več pašne.

V kotu pod grmovjem žubori iz skale studenček — božji dar v tej puščavi. Na grmovju je privezanih polno raznobarnih trakov in v njem visi bela jagnjetova koža. To je sveti kraj, kjer dobre vile čuvajo nad božjim darom, skromnim studenčkom. Sem prižene ovce pastir, tu zastane potnik in se napije hladne vode. Od pasu si odtrga kos blaga in ga priveže na grmovje — tribut vilam, ki v svoji dobroti niso pozabile človeške revščine in ničevosti. Ali je bil pastir musliman ali kristjan, ki je žrtvoval jagnje, čigar koža visi na grmu? Daroval je iz hvaležnosti ali za »sevap«, v dober namen. Tudi to je molitev.

Močna je vera v kmečki duši, ki se ne drži dogem in predpisov. Veruje in spoštuje, se boji in obupuje ter prosi pomoči Stvarnika — danes pred ikono v cerkvi ali džamiji, jutri žrtvuje v ljudski čredi in priveže trakove na grmovje.

Kurban ali krvava žrtev je običajna pri ljudstvu. Preden se položi temelj hiši, zakolje gospodar jagnje, da pomiri zle duhove. H teki Mehmed-efendiji

pri Kačaniku se zatekajo nerodnice in žrtvujejo. Kristjanke trdijo, da je bila na kraju, kjer je danes tekija, včasih cerkev sv. Ilije. Ob Bregalnici in na Ovčjem polju je znan »Govedarov kamen« pod južno steno Bogoslovca, sred-

Nagoričano pri Kumanovem

nje visok strm in kamenit hrib na južnem delu Ovčjega polja. Pri Govedarjevem kamnu so sledovi stare cerkve. Danes živi tu samotar, ki opravlja službo žreca. Ob Jurjevem se zbere na tem kraju kmečko ljudstvo na žrtvovanje. Ako ni bila uslišana prošnja v teki pri Kačaniku, pomaga Govedarov kamen; zato je tudi večja žrtev — najmanj koštrun, kozel, včasih celo vol. Pri cerkvi v Starem Nagoričinu, znanem po slavni zmagi srbske vojske v bitki pri Kumanovem, žrtvujejo kmetje, da bi izprosili obilno žetev.

Še mnogo drugih krajev je v Južni Srbiji, kjer se opravlja kurban.

Starih krščanskih cerkva, ruševin, ali vsaj sledov o njih je v Južni Srbiji dosti. Večkrat v skoraj nedostopnih krajih, kakor n. pr. pri Aldincih pod Solunsko glavo, nad Starim selom pod Ljubotenom, samostan sv. Andreja v soteski reke Treske, ruševine Sv. Nedelje v komaj dostopnih pečinah nad to sotesko, Sv. Nikola v isti soteski itd.

Ker so bile vse te cerkve zidane še pred navalom Osmanov v te kraje, se zdi čudno, zakaj jih je ljudstvo postavljalo na samotnih mestih, v divjini, daleč proč od naselij. To razlagajo s tem, da so na posameznih krajih, kjer so potem zidali cerkvice, bivali sveti možje puščavniki, ki so bili med ljudstvom v posebnih častih in je narod na ta način ovekovečil njihov spomin. Še dandanes

spoštuje ljudstvo svete može ter išče pri njih pomoči in dobrih nasvetov.

Izza cerkve Sv. Bogorodice v Skoplju v zapuščenem vrtu, v mali sobici napol.

Na grebenu Vodnjo. Kmetje se vračajo iz Kozareva.

razpadle bajte, obdan od svetih podob živi v premišljevanju in molitvi »isposnik« hadži Petruš. Bil je ugleden in bogat, pa tudi pravičen in pobožen trgog-

Nad Sv. Nikolom. Zapadni del planine Vodnjo.

vec. Šel je na »hadžiluk« v sveta mesta, prikazal se mu je v snu sv. Jurij, ter mu zapovedal, naj zapusti svet in postane samotar. In hadži Petruš ga je ubogal. Pravijo, da s polaganjem rok in čitanjem molitev izganja božjast.

Ciča Jovan živi v pečini pri »Kozarevem«. Star je že, da sam ne ve koliko. Ko so Turki pred petdesetimi in več leti porušili cerkev v Šiševem, je bil že prvi krat vdovec z doraslo hčerjo, ki so mu jo Turki oropali. Leta 1910. ko je Isa Boljetinac s svojimi Arnavti zavzel Skoplje in zaprl turško gosposko, je bil že v tretjič vdovec in se preselil v Kozarevo v puščavniško življenje. Vanj imajo ljudje posebno zaupanje kakor tudi v sam kraj njegovega bivanja.

Mlad kmečki fant, ki ga je božje metalo, je iskal zdravja pri zdravniških in mazačih, slednjič pa je obiskal hadži Petruša. Božjast ni odnehala. Svetovali so mu, naj gre na Jurjevo v Kozarevo kod Čiče Jovana. Pravil mi je o tem, pa sem se odločil, da tudi jaz obiščem jurjevanje na tem kraju.

Dan pred sv. Jurijem 5. maja (po starem koledarju 24. aprila) je bil deževen. Na prigovarjanje mojih nadebudnih potomcev Borisa in Igorja in ko se je okoli šestih zvečer prikazal šestošolec Nikola s polnim nahrbtnikom, sem dal povelje za odhod proti Nerezinu, kjer je samostan sv. Pantelejmona. Ta samostan, (900 m visoko) je eden izmed najstarejših v Južni Srbiji. Sezidali so ga l. 1164. Grki. Še danes je precej dobro ohranjen, posebno so zanimive in dobro očuvane freske, katere

je podrobno proučil slovenski rojak dr. France Mesesnel, docent skopske modroslovne fakultete. Okoli devetih zvečer smo bili v samostanu, kjer so nas trije Rusi, en pater, drugi bivši profesor in tretji bivši častnik, ki sedaj složno in v miru živijo, gostoljubno sprejeli. Ob pojočem samovarju in hladnem prigrizku smo se razgovarjali o gospodarskih in verskih problemih. Pater je pravil, da tudi muslimanski Arnavti obiskujejo samostan in zažigajo sveče v čast sv. Pantelejmona. Težko se varujejo freske pred ljudstvom, ki veruje, da zidni prah, nastrgan od fresk, pomaga v bolezni. Če le more, si kmetič brez razlike na vero, nastrga nekaj prahu, da ga ponese domov kot zdrav-

vilo. Zato so skoro vsem svetim podobam izpraskane oči, ker je ta prah še posebno močan pri boleznih v očeh, trahomu, ki ga je precej tu doli. Sicer pa nisem samo tu, ampak tudi v drugih starih cerkvah opazil svetnike z izpraskanimi očmi. Spali smo slabo, na golih tleh, ker pač še niso prišli do tega, da bi v tem priljubljenem izletišču Skopljancev uredili vsaj eno sobo za turiste.

Ob štirih zjutraj smo bili na nogah ter se po jurjevskem običaju umili v studencu. Pridružila sta se nam še dva turista, ki sta ponoči prišla iz Skoplja, in šli smo proti grebenu Vodnja. Pod grebenom pri »Sultan sni« — carski vodi, studenčku, tako nazvanem, ker ima najbolj hladno vodo v okolici Skoplja, je bila zbrana družba deklet iz Nerezi, ki je prišla sem, da se po stari šegi umije in napije te znamenite vode. Tudi tukaj je bilo vse grmovje povezano z raznobarnimi trakovi.

Na poti, ki vodi po grebenu, smo srečavali skupine, ki so se peš ali na konjih in osličkih vračale iz Kozareva. Večinoma so bili kmetje, pa tudi nekaj

Soteska reke Treske

»varošanov«, ki se jim je vsaj na mešani obleki in blestem obrazu poznalo, da so že pred nekaj leti zapustili rodno vas in prišli v mesto za dvomljivim zaslužkom.

Jurjevsko razpoloženje narave se je poznalo tudi tu gori na grebenu. Trava bujno zelena, posejana z modrimi, rdečimi, rumenimi in belimi cveticami. V

kostanjevem gaju pod nami se je oglašala kukavica in grulili so golobje. Preletavale so se grlice. Crede ovac so se pasle na dobri pomladanski paši. Okoli osmih zjutraj smo bili na koncu zapadnega dela hriba, kjer strmo pada proti reki Treski. V globokem prepadu se reka sploh ne vidi. Na drugi strani prepada so strmi hribi »Sutre gore«, ki

Pri Sv. Nikolai na Jurjevo

jih deli korito Treske od Vodnja. Vse je tu divje, groteskno raztrgano. Strmine so skoraj navpične in težko se moreš predstavljati, da so v teh strminah in pod njimi sveta mesta, samostani in cerkvice. Kljub hudi strmini smo našli dobro pot, ki nas je v vijugah pripeljala do Kozareva. Paziti smo morali, kajti če ti spodrsne, zležiš po pečinah nekaj sto metrov do reke.

Bližali smo se dnu prepada, slišali smo bobnenje po dežju narasle reke, toda nismo je videli. Zavili smo okoli strme skale. Pred nami je bila ozka kotlina.

Na nasprotni strani kotline se pozna jo na okalnatih steni še sledovi nekih svetih slik. Izpod skale žubori močan studenec. Okoli studenca je bilo mnogo krvi nesrečnih kurbanških žrtev. Druge so, privezane pri grmovju, čakale svoje usode. Obiskovalcev ni bilo več mnogo, ker so se bili že razšli, toda posamezni so še prihajali. Čiča Jovan je sedel pred vhodom v pečino. Bil je prav zadovoljen, saj je bil kositreni krožnik poln milodarov v denarju, na drevesu pa je viselo devet zaklanih kozličkov in jarkov.

Na vrvi je pletel gospodar rejenega kozliča. Poljubil je čiči Jovanu roko in spustil denar na krožnik. Pripadla je tudi njegova hči, poljubila roko in darovala domače, lepo okrašene nogavice. Prekrižala sta se oba, potem je vzel gospodar že pripravljeni

nož in zaklal kozlička. S toplo krvjo je napravil čiča Jovan mladenki znak križa na čelu in na vratu. Globoko priklonjena sta oba kratko molila, se nekoli-kokrat p. k. a, poškopila z vodo iz studenca in daritev je bila pri kraju.

Nismo dolgo ostali v Kozarevem. Kupili smo za 20 Din od čiče Jovana zaklanega jarčka in ga dali nekemu Arnavtu, da ga odnese v samostan Sv. Nikole do babe Perse, da ga nam pripravi.

Spustili smo se po strmini do reke in po komaj vidni stezi lezli in plezali, dokler nismo prišli do kraja, kjer vodi strma pot do Sv. Nikole, ki stoji kakšnih 200 m nad koritom, njemu nasproti na drugi strani korita ob sami reki pa Sv. Andrej. Samostan Sv. Nikole je bil sezidan kakor njegov sosed v 14. stoletju. Ob samostana sta še prav dobro ohranjena in imata lepe freske, seveda so tudi tukaj skoraj vse podobe svetnikov brez oči. Pri Sv. Nikoli je bilo mnogo ljudi, ki so po opravljeni pobožnosti v Kozarevem, veselo plesali kolo in p. nevali. Baba Persa, čuvarica Sv. Nikole, je imela mnogo dela. Pomagali

so ji trije Arnavti, ki so pekli na ražnju iz Kozarevega prinesene žrtve.

Legla samostanov Sv. Andreja in Sv. Nikolaja ter ruševin samostana Sv. Nedelje na pečiniami je čudovita, divje romantična. Kdor pride v Južno Srbijo in posebno v Skoplje, naj si ogleda divjo sotesko reke Treske, sotesko samostanov.

Ob večeru smo bili že pri samostanu Sv. Bogorodice (iz 14. stol.) pod vasjo Matko, kjer je menih čiča Ilija pozvonil za »večerjo« v čast Bogorodice in potem udarjal s kladivom na »klepalo«, vabeč vernike na pobožnost. Toda odzvalo se jih je malo, kajti v Matki je bilo prikipelno jurjevsko veselje do vrhunca. Ob zvokih godbe učiteljske šole v Skoplju, so se vrtele na planjavi pred samostanom vitke gospodične in mondeni gospodiči, nam pa se je mudilo na vlak.

Kaj si je mislil čiča Ilija pri pogledu na veselo družbo na planjavi, on, ki je pred pol stoletjem zapustil domačijo in stopil v menihe?

Kurban in trakovi na grmovju, kino in jazz — vsaka stvar ima svojo moč.

Z A P I S K I

Nova domneva o germanskem imenu

Znano je, da še ni na zadovoljiv način rešeno vprašanje o točnem izvoru besede »German«, oziroma zakaj so Rimljani tako nazivali plemena v Porenju. Februarska številka smotre »Blätter des Schwäbischen Alpenvereins« prinaša nov prispevek za razmotanje tega zadatka.

Pisec najprej določa, po katerih potih je izraz »germanus« prišel Rimljanom v zavest. V svoji »Germaniji« II, 17 Tacit trdi, da je ta beseda sorazmerno mlada in da je spčetka označala le Tongre ali Tungre: Ceterum Germaniae vocabulum recens et nuper additum, quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint ac nunc Tungri, tunc Germani vocati sint, itd. Belgijsko mesto Tongres — Tongern, ker so se bili njega početniki okoli l. 100 našega štetja preselili tja.

Prvotna oblika Tongrov, namreč »tung«, je živela še v srednjeveški angleščini in nemščini v pomenu: sorodstvo, zveza. Ker pa ima latinski pridevnik »germanus« približno isti smisel: tovariš istega plemena, brat ali bratranec, avtor Fischer-Craillshelm precej verjetno slutl, da so romanizirani Gajci prevedli ime Tongrov, svojih zmagovitih protivnikov

na levem bregu Rena, z latinsko besedo soznačnico, torej »germanus«.

»Ako je žalostno — sklepa člankar — da za svoje prednike nimamo nemškega izraza, se pa potolažimo vsaj z mislijo, da je ime »German« samo prevod besede, ki razodeva, da so se naši pradedi globoko zavedali krvnega sorodstva«.

All se bo vdal tej razlagi naš etimolog Z., ki je našel veselo tolmačenje Germanstva za grmom, kjer so plahi svetlolasci čepeli ob prihodu Slovanov — domisljica, kakršno bi prisodil humoristu Damiru Fejglu.

T. G.

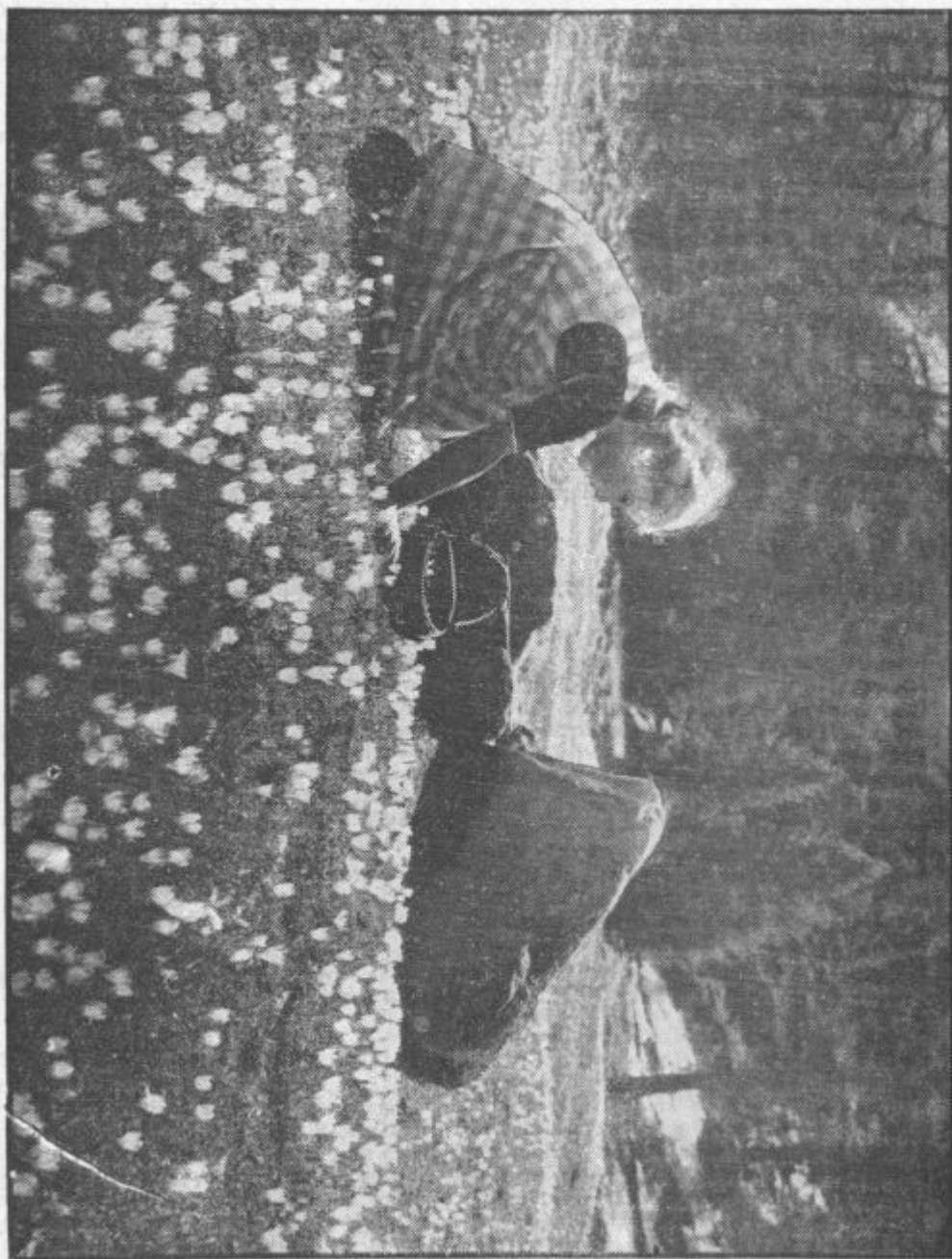

KADILCI CIGAR NA NIZOZEMSKEM
so lani popušili 1.428.200.000 edinic, kar znaša pri 8 milijonih prebivalstva povprek 178 smotk na osebo. Kriza je ugodno vplivala na potrošnjo; namesto da bi manj kadili, so si Nizozemci privoščili več dima. Tako so leta 1934 popalili 73 milijonov »tlinke« več ko leta 1932. Opozoriti pa je treba, da se je cena zavitkam (cigaram) skoro za polovico znižala.

DOLGOST ŽIVLJENJA

Tudi zdaj ne žive ljudje dalje ko 70 do 80 let. Do te starosti večinoma že vsi pomrjo. Znatno pa se je povečala življenjska doba celih rodov. Zlasti v povojni dobi so se izgledi na daljšo življenjsko dobo civiliziranih rodov zelo popravili. Uspešno zatiranje otroških bolezni, epidemij in kug je umrljivost zlasti v zgodnjih letih zelo

zmanjšalo. Dr. Gregor Wolff navaja naslednjo zanimivo statistiko. Pred vojno je čakalo le 30 moških 70 leto in samo 10 odstotkov 80 leto. Zdaj že dočaka prvo starost 42 odstotkov, drugo starost pa dobrih 16 odstotkov moških, še boljši so izgledi na visoko starost pri ženskah. Po vojni dočaka 47 odstotkov žensk 70 leto in 20 odstotkov 80 leto.

POMLADANSKI ŽEFRAN

IZ LITERARNEGA SVETA

A. HIFZI BJELEVIC:
ZIDANJE SREČNOG DOMA

Beograd, 1934. Str. 272. Cena? Samoza-
ložba.

Naš avtor, rojen 8. junija 1886 v Mo-
starju, je dovršil gimnazijsko v Carigradu
in trgovsko šolo v Mostaru. Po končanih
naukih je bil nekaj časa v državni služ-
bi, nato pa se je posvetil novinarstvu. Do
nedavna je bil referent Osrednjega pres-
biroja v Beogradu, sedaj pa je naš ti-
skovni atašé v Ankari.

Razen drobnjav po raznih leposlovnih
in političnih listih je napisal in zasebno
natisnil več romanov, ki so razprodani.
Dokaz, da si je znal osvojiti čitateljske
kroge. Zlasti si je pridobil zaslug v borbi
za ravnopravnost žene.

Že v romanu »Pod drugim suncem«
(1914) se razodeva široki zasnutek nje-
govega dela. »Minka« (1917, druga izdaja
1920) je prvi in edini roman iz Bosne,
pristna pripoved o svetu, ki propada, o
muslimanski okolini, polni predsodkov, o
boju muslimanke za enakopravnost v
družbi. »Melika« (dve knjigi, izdala Za-
bavna biblioteka, 1927) prikazuje žensko
borbo za emancipacijo, ko trči na konser-
vativno pojmovanje množic. Ker se je
metulj prehitro razbubil (iščaureni lep-
tir), je zmagalo nazadnjaško, starokopit-
no osredje.

»Renée Logotetides« (1920) ponazoruje
spopad grške iredente z mladoturškim
pokretom v Turčiji. Iz mojstrskega orisa
se nam razodeva dober poznavalec dana-
šnjih političnih razmer.

»Ana Zoloti« (1928) riše raboto po goz-
dih in žagah in spopad s koristni kapi-
tala.

★

Pred nekaj meseci pa je izšla knjiga,
v kateri Bjelevac razpravlja, zakaj ljud-
je niso srečni. Delo bo za naše najožje
rojake privlačno, saj se dejanje vrši ve-
činoma po Gorenjskem.

Kipar Vid Rezak z Jesenic, glavni ju-
nak, živi neuravnovešen, išče idealnega
življenja, ker takega ni našel na svojem
domu pri ženi in otrocih. Elza Brunicka,
hči profesorja Steca (na Resljevi cesti v
Ljubljani ima dvonadstropnico), živi v si-
jaju in obilju, pa se nikoli ni izprašala:
»Ali sem srečna?« Šele Rezak ji je sprožil
to vprašanje in jo vznemiril. Dvorski
svetnik Brunicki, 30 let starši od svoje
ženice, živi zaslepijen, prav tako indu-
strijalec Ivan Steč plava v izobilju, do-
kler ga ne doleti kriza.

V zmedbi današnje družbe je pisec na-
šel pozitiven lik, profesorja Steca, ki je
rešil problem ljudske sreče in postavlja

A. HIFZI BJELEVIC

vsako stvar na svoje mesto: s svojim de-
lom ustvarja pozitivne člane v človeški
družbi. Pred nami se razvija nekak ro-
man s tezo (roman à thèse) Bourgetove-
ga kova, le da iz nasprotnega svetovne-
ga nazora. Mnogi zadatki naše dobe so
tu načeti. Pomembnejše trditve je g. Bje-
levac razprto natisnil.

Duhovni revolucionar Steč ni našel
enotnega obrazca za blazenstvo kot na
priliko Lafcadio Hearn, ki trdi: »Najvišji
izraz sreče je v miru« (Glimpses of un-
familiar Japan). Problem rešuje indivi-
dualno: »Bodočnost našega naraščaja bo
srečna, ako se odvrže laž, a življenje se
uredi po sposobnostih in priložnosti poedin-
cev« (78). To mu bodo zamerili sloji, ki
se držijo stare meri: »G. prof. Steč Boga
skruni, če uči, da sreča človeku izvira iz
njega samega in da ne zavisí od kakega
nadnaravnega bitja, pač pa samo od njego-
ve prirode...« (174). A tudi če piscu v
vsem ne pritrdimo, nas je vsaj spodbudil
na razmišljanje kakor kiparja Vida (109).

Tiskarskih pogrškov je dosti, n. pr.
boličev (prav bolečiv, 82), Tagora (89).
Nas Slovence bo motilo posebno to, da
je pisec krajna imena večkrat potvoril:
ovo su Bodešiči (8), dodje u Bodeške
(170), u Bodešiču (198); množinske Lesce
so se mu stalno izpremenile v edninsko
Lešce: prema Lešcu i Bledu (40), Radov-

ljica pa najčešče stoji v množini (u Radovljicama), proti koncu knjige pa nekajkrat pravilno. Neka imena, dasi so slovanska, tu pa tam ostanejo nesklanjana: gospodje Brunicki (25), profesoru Jakše (Jakšetu, 97), gospodine Rezak. Jeseniče imajo tri oblike, dve že kar na eni in isti strani: u Jasenici, iz Jesenica (114), slično Adlitzgraben, Panhaus in Panhaus, Elshen in Elschen, pesme Mirze Isa, dovedu joj Mirzu Isa-a (139). Omahovanje med dvema načeloma opazam ne samo pri tujih imenih, ampak celo pri udomačenkah: filozof in filozof, egzistencija poleg egzistencija (112). Po tujem vzorcu je prirejen veznik v temle primeru: Bez da je oca obavestila (74), pri nas si je tako zvezo dovolila Zofka Kvedrova. A. Debeljak.

ANGLO-RUSKI SLOVSTVENI STIKI

Profesor I. Aleksejev, član Akademije, je našel v Leningradu nad 150 neobjavljenih pisem angleških književnikov. To so predvsem Dickens, Thackeray, Tennyson, Walter Scott in Byron. Učenjak jih bo izkoristil za svoje delo »Anglo-ruski literarni odnošaja«. Prvi snopčič, posvečen preteklosti, prikazuje, da se dotik Rusije in Anglije ni pričel v dobi Ivana Groznega, temveč 500 ali 600 let prej. Aleksejev ugotavlja, da so Anglosaksoni obiskovali kijevski dvor v 11. stoletju in celo tamkaj živeli. (n)

NOVE PUBLIKACIJE

Uredništvo je prejelo:

A. HIFZI BJELEVAČ: ZIDANJE SREČNOG DOMA, roman. Beograd 1934. Samozaložba.

HRVATSKI KATOLIČKI KALENDAR GRGUR NINSKI za godinu 1935. Naklada hrvatske starokatoličke biskupske kancelarije u Zagrebu. Cena 10 Din. Koledar je namenjen pred vsem starokatolikom ter vsebuje poleg običajne koledarske vsebine tudi uradne podatke o starokatoliški cerkvi v naši državi.

RAZORI, list za odraslo mladinu, april 1935. Izdaja združenje jugoslov. učitelstva meščanskih šol, urejuje Tone Gaspari, Rakek.

FOTO AMATER, mesečnik za foto in kinoumetnost, april 1935. Urejuje inž. L. Novak, izdaja drogist B. Gregorič, Ljubljana.

FOTO REVILJA, mjesečnik za sve grane fotografije, april 1935. Urejuje Franjo Ernst, izdaja konsorcij Foto Revlje, Zagreb.

REJEC MALIH ŽIVALI, marec 1935. Izdaja in urejuje A. Inkret, šolski upravitelj v šenkovem turnu pri Ljubljani, Letna naročnina 30 Din.

NAŠ JEZIK

PREKMURSKE PESMI?

Akademski pevski zbor v Ljubljani je izdal za svoj letošnji koncert brošuro »Slovenske narodne pesmi«, ki vsebuje poleg nekaterih člankov tudi besedilo petih pesmi. V skupini »Panonija« so tri pesmi označene kot »prekmurske«. Ker so vse pesmi zapisane v narečju, bo marsikdo menil, da so tudi »prekmurske« pesmi objavljene v prekmurškem narečju. To bi sicer pričakovali, toda v resnici ni tako. Besedilo teh pesmi je namreč podano v priškem narečju. Poglejmo!

»Prelepo je ravno polje (str. 27) ima oblike: igra, vesela, péa, bia, videa; v prekmurščini se to glasi igrao (ali igro), vesél, spevao, biu, vído — in nič drugače.

»Ljubi konja jaše« (str. 27) vsebuje priške oblike: Radgónskega grada, zahrzgea (?), razceva — vse v prekmurščini nemogoče.

»Lépa Vída« (str. 28): s šiboj, z lepój Vidój nestráštívój — vse tuje prekmurščini! (Gl. Vrazovo zbirko, XIX.)

»Žuta vuga« (str. 29): vmoria, vuženjtí — spet samo priški.

Oglejmo si še zgodovinsko stran! »Lépo Vído« je zapisal Stanko Vraz in jo je objavil v svoji zbirki »Narodne pesni ilirske...« (1839) v skupini »štajerske« (str. 48—50) in ne med »Vogerskimi«, ki jih ima tudi nekaj (str. 138—145). Če je prireditelj brošure zaveda opomba v Štrekljevih SNP I. zv., str. 131: »Od meje prekmurske«, tedaj bi se morali pozanimati za jezikovno stran pesmi. Prav tako je Vraz objavil »Ljubi konja jaše« med »štajerskimi« (r. t., str. 99—100).

Radi bi vedeli, kako je mogla nastati taka redakcija »prekmurških« pesmi — in kaj bi rekli, če bi n. pr. ribniško objavili (prav tam) v gorenjščini? Saj obstaja v Ljubljani Klub prekmurških akademikov, katerega sleherni član bi lahko popravil navedene pesmi, zakaj »znanstvena vestnost« taka objava ni.

Vilko Novak

KOMPLICIRAN IZDELEK

Stari niponski kovači orožja so nekdanj sloveli po vsem svetu. Meči, ki so jih izdelovali, so se v vojaški kasti Samurajev podedovali od očetov na sinove skozi dolge rodove. Meče so izdelovali po silno dolgotrajnem delovnem postopku na ta način, da so varili skoraj prosojno tanke jeklene lističe drugega na drugega. Na ta način nastala rezila so imela dostikrat do 4 milijone posameznih jeklenih plasti. Tudi v kaljenju mečev so bili stari niponski kovači mojstri, ki se jim današnji izdelovalci še niso mogli približati.

Č L O V E K I N D O M

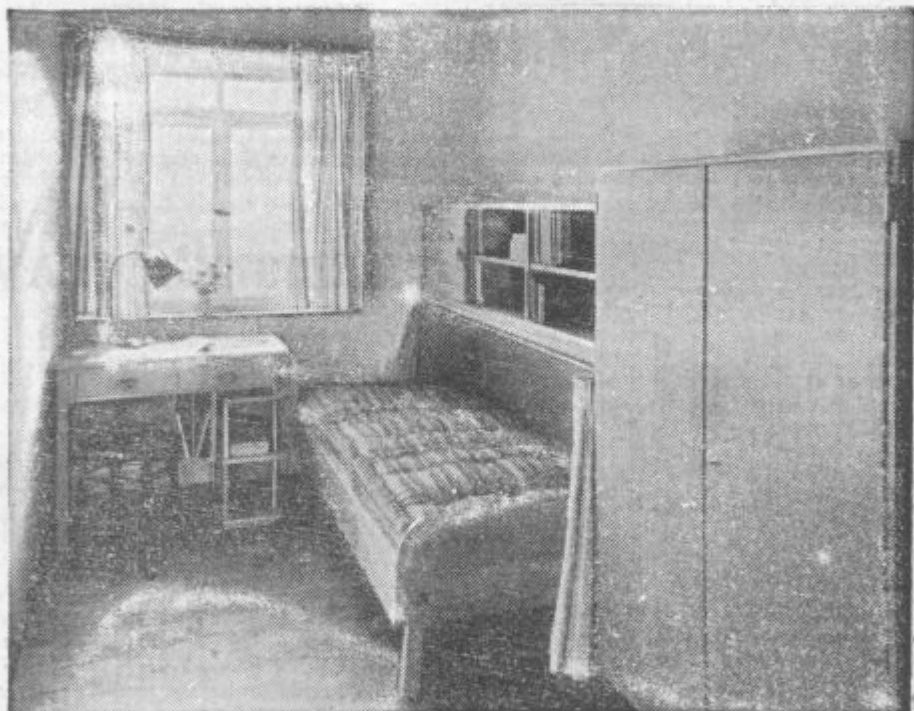
DEKLISKA SOBICA

Štirinajstletna deklica že začena sanjati o svoji lastni sobici; o sobici, ki je samo zanjo, v kateri so samo njene stvari, kjer sme sama urejevati, pospravljati in sanjati. Vsaka mati to razume, in če je le mogoče, v tej težnji svojega otroka podpira in mu ugodi.

Saj ni treba kake velike sobe, prav za prav je majhen prostor (idealnejši za dekliško sobico. Približno dva metra dolg in nekaj daljši prostor že zadostuje, da ni

Razume se, da damo sobico sveže preslikati: v svetli, bodisi zeleni, rožnati ali blede rumeni, topli barvi. Tudi opremiti jo bomo po možnosti z ličnim novim ali vsaj prenovljenim in osveženim pohištvom, preden jo izročimo hčeri v last. To je nujno potrebno, ne samo iz higienskega stališča, nego tudi iz vzgojnega, saj hočemo, da bo otrok imel veselje s svojo sobico in da bo skušal čim dalje tudi tako ohraniti.

Štirinajstletne deklice imajo že svoje posebne težnje, svoje nazore in potrebe.

pretesno v njem. Seveda mora biti deklica redoljubna, da ima vedno vsako stvar na svojem mestu, sicer sta v majhnem, kakor bi bila tudi v velikem prostoru, gneča in kaos. Svetla in zračna mora biti sobica. Če ima premalo tega zaradi svoje okolice, tedaj moramo to, kolikor se da, nadomestiti s svetlo in veselo slikarjovo sten, s svetlim, najlepše belo lakiranim pohištvom in belimi zastorčki na oknu.

Na sliki vidimo, zaradi tesnosti prostora, sklopno posteljo, ki jo čez dan skriva zastor. Nad posteljo je lična polica za knjige in cvetlice, na enem koncu police je tudi mala omarica, ki se zaklepa, za male skrivnosti štirinajstletnih deklic. Ob oknu je miza s svetilko, predali in policiami za šolske potrebščine in ročno delo, na koncu postelje omara.

Cesto so resnejše, bolj kritične, vase poglabljene kakor matere. V tej dobi se otrok razvija v dekle, duševno življenje se probuja, pokaže se tudi, ali bo bodoča dobra ali slaba gospodinja. Dajmo ji dovolj zgodaj priliko, da se ugodno razvija v to smer, podpirajmo jo po svojih izkušnjah v vsem tem, ne da bi se otrok našega vpliva in nadzorstva zavedal. Pustimo mu svobodno roko in okus, niti, ki jih vodimo matere, pa naj ostanejo nevidne, če se katera vtрга, ne bo škode, skušajmo od nas sproščen glb zasledovati in razumeti.

Kako lep in prijeten je pogled v dekliško sobo, v dekliško omaro, v predale, kjer se očituje redoljubna, snažna mala gospodinjica. Obupen, če je narobe! Y. X.

PARTIJI Z MOSKOVSKEGA TURNIRJA

španska igra štirih skakačev

Sovjetski šahovski vele mojster Botvinnik je v XV. kolu mednarodnega turnirja v Moskvi dne 7. marca igral s prvakom Ukrajine dr. Bogatirčukom in doživel svoj drugi poraz.

Beli: Bogatirčuk

Črni: Botvinnik

1. e2—e4	e7—e5
2. Sg1—f3	Sb8—c6
3. Sb1—c3	Sg8—f6
4. Lf1—b5	Lf8—b4
5. 0—0	0—0
6. d2—d3	d7—d6
7. Lc1—g5	Lb4×c3
8. b2×c3	Dd8—e7
9. Tf1—e1	a7—a6
10. Lb5—c4	Sc6—a5
11. Sf3—d2	h7—h6
12. Lg5—h4	Lc8—e6
13. Lc4—b3	Sa5×b3
14. a2×b3	g7—g5
15. Lh4—g3	Sf8—e8
16. d3—d4	f7—f6
17. Sd2—f1	Se8—g7
18. c3—c4	Ta8—d8
19. Sf1—e3	De7—f7
20. Te1—e2	Df7—g6
21. f2—f3	Td8—d7
22. Te2—d2	e5×d4
23. Td2×d4	Td7—e7
24. Lg3—e1	f6—f5
25. Le1—c3	Tf8—e8
26. Dd1—d3	Le6—c8
27. Ta1—f1	f5×e4
28. Td4×e4	Te7×e4
29. f3×e4	Dg6×e4
30. Se3—d5	De4×d3
31. Sd5—f6+	Kg8—f7
32. c2×d3	Te8—d8
33. Sf6—d5+	Sg7—f5
34. g2—g4	Td8—e8
35. g4×f5	Td8—e2
36. Tf1—f3	Te2—c2
37. Lc3—e1	g5—g4
38. Tf3—f1	Botvinnik kapitulira.

Igrana v V. kolu dne 21. februarja

Beli: Rjum'in

Črni: Stahlberg

1. e2—e4	e7—e6
2. d2—d4	d7—d5
3. Sb1—c3	Sg8—f6
4. Lc1—g5	Lf8—e7
5. e4—e5	Sf6—d7
6. h2—h4	c7—c5
7. Lg5×e7	Ke8×e7
8. f2—f4	Sb8—c6
9. d4×c5	Sd7×c5
10. Dd1—g4	Ke7—f8
11. 0—0	Lc8—d7
12. Sg1—f3	Ta8—c8
13. Th1—h3	h7—h5
14. Dg4—g3	g7—g6

15. Dg3—f2	Dd8—b6
16. Sf3—4d	Sc6×d4
17. Df2×d4	a7—a6
18. Lf1—e2	Db6—c7
19. Td1—d2	Ld7—e8
19. Td1—d2	Ld7—e8
20. g2—g4	h5×g4
21. Le2×g4	Tc8—d8
22. h4—h5	De7—b6
23. h5×g6	Th8×h3
24. Lg4×h3	f7×g6
25. Lh3×e6	Db6—a5
26. f4—f5	Sc5×e6
27. f5×e6	Da5—c7
28. Dd4—f4+	Kf8—g8
29. Sc3×d5	Td8×d5
30. Td1×d5	De7—c6
31. Td5—d6	De6—a4
32. Df4×a4	Le8×a4
33. Td6—d7	in črni kapitulira.

Rešitev problema 116

1. Dg4—e4, e2—e1S! 2. Sf3—g1!! Izdatelj tega grafično originalno zgrajenega problema (pravokot na belih poljih s simetrično postavitvijo figur, kar tudi ni ravno tako lahko) — je šele 13 let star.

ZA BISTRE GLAVE

230

Res čudno!

Kako je mogoče, da imata dva moža, ki si nista sorodnika, isto sestro?

L11

Muhasto število

Neko število je za isto toliko manjše od 15, nego je njegova štirikratna vrednost večja od 15. Katero je to število?

232

Letalo v vetru

Neko letalo oskrbuje promet med dvema krajema, ki sta oddaljena 300 km drug od drugega, v eni uri, v dveh urah torej tja in sem. Nekega dne veje v smeri tja veter z brzino 50 km na uro. Vprašanje je, da-li se čas poleta s tem spremeni ali pa se pospešitev s poletom tja izenači z zadržkom pri poletu nazaj. Kaj mislite vi?

233

Zvito vprašanje

Kaj tehta več: kilogram plutovine ali kilogram zlata?

Rešitev k št. 228

(Vztrajen pešec)

Mož je bil v celoti $7\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ ure na poti, torej $6\frac{3}{4}$ ure. Če bi tudi ostanek poti šel z isto hitrostjo, bi napravil v celoti $24 + 15 \times 2 = 54$ km, za katere bi rabil 27 četrt ure. V četrt ure bi torej napravil 2 km, na uro pa 8 km.

Rešitev k št. 229

(Opis, ki mnogo pove)

V poštev pride le zložljivi čoln, kajti niti jadrnica niti čoln na navadna vesla niti motorni čoln bi ne ustrezali opisu.

H U M O R

Terapija

Planinšek je srečal v Rogaški Slatini Dolinška in ga vprašal, h kateremu zdravniku hodi. In Dolinšek je rekel: »K mojemu sosedu v hotelu hodi zdravnik. Kadar pride k njemu, prisluškujem pri vratih in kar mu naroči, delam tudi jaz. Čemu bi potem še drago plačeval zdravnika?«

Dobra vzgoja

»Skoraj deset let sem živel med ljudožrci.«

»V tem času ste pač dosegli, da so opustili vsaj nekaj svojih strašnih navad.«

»To ne, dosegel pa sem, da so jedli z nožem in vilicami.«

Neodvisnost

»Moja mama se je dala slikati od slavnega umetnika.«

»Tega pa moji mami ni treba. Poslika se kar sama!«

Kritika

»Ali je bila to Chopinova žalna koračnica, ki ste jo igrali?«

»Da. Kako vam je všeč moja igra?«

»Žalostneje je niste mogli igrati!«

Službeno poročilo

Ravnateljstvu živalskega vrta morajo med njegovim potovanjem dnevno poročati o živalih. Neki dan je prejel naslednje poročilo: »Vse v najlepšem redu, le orangutan se čuti osamljenega. Kaj naj storimo, dokler se ne vrnete?«

»Zaročila se bova brez naznanila!«

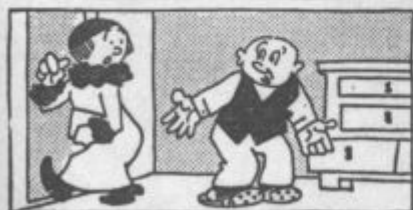
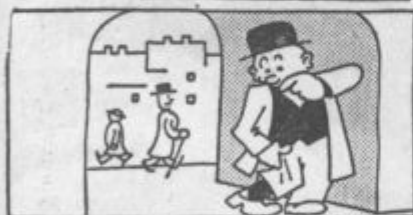
(»Everybodys weekly«)

Nesporazum

»Torej, gospodična, zdaj sem vas temeljito preiskal. Na srcu ne najdem nič posebnega. Lahko vam rečem: Vaše srce bi moral imeti!«

»O, gospod doktor, saj sem še — prosta!«

TRIP TRAP

KRIZA IN NOGAVICE

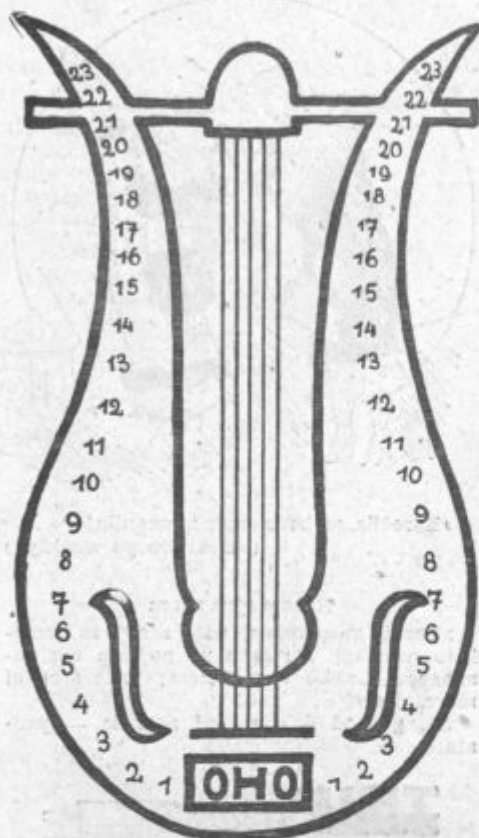
TRIP TRAP

ZMAGOVALČEVA TRAGEDIJA

L I R A

Crassus

Namestu številčk vstavi besede: 1—4 zbor, družina, 5—10 ime bolgarskega pevskega društva, ki je nedavno pri nas nastopilo, 11—12 oziralni zaimek, 13—16 namerja, je namenjen (a, o), 17—18 predlog, 19—23 skrajna postaja na severozapadu naše države (rodilnik). — Čitaj od 23 do 1, pa si zvedel, kam se odpelje imenovana glasbena zveza. Spodaj se začudiš in čitaj navzgor od 1 do 23.

RESITEV KRIZALJKE V ŠT. 16

Malaj, alām (Malajalam), belaj, aleb.

RESITEV ODREZOVANKE V ŠT. 16

Potokar, Otokar, tokar, okar, kar, ar, r.

KAZEN ZA MORILCA

Nedavno je preminul v Mujdiru vnuk šejka Badda, ki so ga pred precej leti Berberl zasačili v okolici studenca ter ga zahrbtno spravili v krtovo deželo. Njegov sin je prisegel, da se bo maščeval. Mirno, kakor imajo Tuaregi navadno, je možak čakal svoje ure. Na drugi strani pa je po viteško — takšni so na svoj način ti kočevniki velike puščave — obvestil morilca, da ga je ugotovil po vohunih, in mu poslal naslednje pisemce:

»Ob vodnjaku v Zerzuru si naletel na sivobradega šejka, ki je bil na lovu in ni bil za boj oborožen. Ubil si ga. Jaz, njegov sin, ti sporočam, da ti bom razparal trebuh in ti ga ob živem telesu napolnil s peskom. Tako sem se zaklel na greh svoje žene.«

Ta strašna grožnja se je uresničila. Preoblečeni v ženske so šejkovi sinovi in 30 njegovih ljudi prišli v bližino duara, kjer je živel krivec, veleli kamelam poleči v grapl, in pripognjeni k tlom nalik ženskam, ki pobirajo »drine«, so prikorakali k samotnemu šotoru moža, namenjenega kazni. Preden je mogel krikniti, so planili Tuaregi nanj, ga odnesli, ga naložili na velbloda ter izginili v puščavo. Vprav na istem mestu, kjer počivajo ostanki šejka Badda, so obstali. Ujetnik je moral hodeš nočeš popiti tekočino, ki ga je uspala. Tedaj mu je osvnetnik s sabljo odprl trebuh in ga nadeval s kamenčki. Potem je zašil rano z iglo za krpanje mehov. Ko se je operiranec predramil, je ležal sam. A imel je še toliko moči, da je prehodil blizu kilometer. Drugo jutro so ga našli mrtvega poleg grma. Bil je še zadosti srčen, da si je prerezal jermen, s katerim mu je bila trebušina zašita, kakor so pričali njegov krvavi nož, omadeževane roke in drob, raztresen po obeh roboh zevajoče rane.

G.

KDO GA NE POZNA?